

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: «ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ»

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ

**«Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Η
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2010-2018. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ».**

ΤΖΑΝΟΥΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ Α.Μ. 0317Μ011

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αθήνα, 2020

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μιλτιάδης Κήπας, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο (επιβλέπων)

Μαριάνθη Κοτέα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Τρύφωνας Κωστόπουλος, Καθηγητής, Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πάντειον Πανεπιστήμιο

Copyright© Τζανουδάκη Μαρία, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες στις διδάσκουσες και στους διδάσκοντες του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Κοινωνιολογία» και ιδιαίτερος στον επιβλέποντα Αναπληρωτή Καθηγητή Μιλτιάδη Κήπα για όλες τις γνώσεις που προσέφεραν κατά τη διάρκεια του Προγράμματος καθώς και στην Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου Καθηγήτρια Ισμήνη Κριάρη για την έγκριση της χορήγησης και χρήσης των στοιχείων που περιλαμβάνονται στους εγκεκριμένους απολογισμούς-ισολογισμούς της Οικονομικής Διαχείρισης οικονομικών ετών 2009-2018.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην Ελλάδα, η περίοδος από το 2010 έως το 2018 έχει χαρακτηριστικά οικονομικής κατάρρευσης, κοινωνικής αποδιοργάνωσης, δυσμενών επιπτώσεων στις εργασιακές σχέσεις καθώς και στη λειτουργία της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες. Οι περικοπές των χρηματοδοτήσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είχε αρνητικές συνέπειες στη λειτουργία των Ιδρυμάτων.

Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε η διερεύνηση των επιπτώσεων στην άσκηση οικονομικής πολιτικής για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Για την πραγματοποίηση της διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση και η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων της περιόδου που ερευνάται. Με το υπ' αριθμ. πρωτ. 7467/30-07-2019 Παντείου Πανεπιστημίου, έγγραφο προς την Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου Καθηγήτρια κα Ισμήνη Κριάρη ζητήθηκε και ελήφθη η έγκριση για τη χορήγηση αντιγράφων των εγκεκριμένων απολογισμών-ισολογισμών της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018 και η χρησιμοποίηση στοιχείων των απολογισμών στην παρούσα εργασία.

Τα οικονομικά στοιχεία που παρουσιάζονται και αναλύονται στην παρούσα εργασία περιλαμβάνονται στους εγκεκριμένους, από τα αρμόδια όργανα του Πανεπιστημίου, απολογισμούς-ισολογισμούς της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018. Κρίθηκε σκόπιμο τα στοιχεία να αναλυθούν συγκριτικά από το οικονομικό έτος 2009, πριν την έναρξη της ονομαζόμενης ως κρίσης χρέους.

Λόγω των μνημονιακών πολιτικών τα έσοδα του Παντείου Πανεπιστημίου υπέστησαν δραματική μείωση την περίοδο από το 2010-2018, σε σχέση με την υπογεγραμμένη μεταξύ Υπουργού παιδείας και Πρύτανη προγραμματική συμφωνία του 2009.

Η δραματική μείωση των εξόδων, όπως εμφανίζεται στους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών, οφείλεται στην μείωση των εσόδων και στην απαγόρευση της χρήσης των ταμειακών υπολοίπων του Πανεπιστημίου λόγω των μνημονιακών μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων και μετά από το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I.).

Το Πάντειον Πανεπιστήμιο εφαρμόζοντας το άρθρο 16 του Συντάγματος για δημόσια δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες, δεν επέβαλε δίδακτρα για τη λειτουργία των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών, τα οποία παρέχονται μέχρι σήμερα δωρεάν.

Οι μνημονιακές πολιτικές, ήταν βίαιη προσαρμογή σε νέα μειωμένα οικονομικά μεγέθη που είχαν σαν αποτέλεσμα την κάλυψη των απολύτως απαραίτητων αναγκών για τη λειτουργία του Πανεπιστημίου.

Παρά τις μνημονιακές πολιτικές το Πάντειον Πανεπιστήμιο ανταποκρίθηκε καλύπτοντας τις ανάγκες που εξασφάλιζαν την λειτουργία του.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Πάντειον Πανεπιστήμιο, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, οικονομική κρίση, μνημόνια

Abstract

In Greece, the period between the years 2010 and 2018 has some characteristics such as the collapse of the national economy, general social disruption, unfavorable consequences in the working relations of many industries in general and also of the Higher Education field in particular. The present post graduates thesis is going to study the consequences on the pursuing economic policy of the Greek Universities and more specifically how the economic crisis affected the Panteion University of Athens.

The methodology used for this study is the literature review and also the analysis of financial data of the period under research. The needed data were provided by the present Dean of Panteion University of Athens, Mrs. Ismini Kriari, after she was asked for her permission to use them in the present postgraduate thesis with an official request.

All the data presented and analyzed in the present thesis are included in the reports and the balances sheets of the years 2009-2018, that were approved by those in charge of the Economics Department of Panteion University of Athens. It is very important to assay all the data comparatively starting from the year 2009, the year right before the begging of what it was commonly called “Economic Crisis”.

The cutback of financing at the Higher Education field affected negatively the way Universities functioned and the operations that had to be done. Due to the Memorandums and the mnemonic policies the income of the Higher Education Institutions decreased significantly the years between 2010 and 2018.

The reduction of the expenses of Panteion University is related to the reduction of the income and also the ban of the usage of cash balances that the University had, because of the Memorandum, the mnemonic policies and also P.S.I that was applied due to the Greek debt.

Also is worth mention in the fact that Panteion University applied the article 16 of the Constitution that is referring to public education and never imposed fees for the University’s post graduates programs, which are still free.

Even though mnemonic policies were every difficult to be applied to Universities because they affected them negatively, making it difficult for them to adapt to the new reality, Panteion University full field the challenge, meeting the needs that secured the continuation and the normal function of the Institution.

Key words

Panteion University, Higher Education Institutions, economic crisis, mnemonic policies, Memorandum, economic policies

Περιεχόμενα

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
2.	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
2.1	Ο θεσμός της εκπαίδευσης.....	11
2.2	Εκπαίδευση και διεθνοποίηση.....	12
2.3	Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης	14
2.4	Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	19
2.5	Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020	23
3.	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	30
4.	ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ	
4.1	«Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» (ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 1845/τ Β΄/3 Σεπτεμβρίου 2009)	33
4.2	Κρατικές επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018	34
4.3	Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018	35
4.4	Εγκεκριμένοι Προϋπολογισμοί Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών από το 2009 έως το 2018	37
4.5	Αποτίμηση Μετοχικού Χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου από το 2009 έως το 2018	43
4.6	Τόκοι από καταθέσεις σε τράπεζες, πρόσδοδος από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων, μερίσματα μετοχών.....	44
4.7	Ταμειακά υπόλοιπα – διαθέσιμα κεφάλαια	45
4.8	Επιπτώσεις στο Πάντειο Πανεπιστήμιο από το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I.)	46
4.9	Δαπάνες για Μισθώματα κτιρίων, Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο), Άρδευση & Ύδρευση, Τηλεφωνικά τέλη.....	47
4.10	Ανάλυση των επιχορηγήσεων Τακτικού Προϋπολογισμού	48
4.11	Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων	49
5.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	50
6.	ΕΠΙΛΟΓΟΣ	52
7.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα την περίοδο από το 2010 έως το 2018, είναι συνέχεια της οικονομικής κρίσης που αρχικά εκδηλώθηκε στις ΗΠΑ το 2007 ως χρηματοπιστωτική κρίση. Στην Ελλάδα έλαβε τα χαρακτηριστικά κρίσης χρέους και δημοσιονομικής κρίσης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την επιβολή πολιτικών για τη συρρίκνωση των δημόσιων οικονομικών, τη λιτότητα και την ύφεση.

Έλαβε χαρακτηριστικά οικονομικής κατάρρευσης, ενώ οι επιβαλλόμενες πολιτικές λιτότητας στα δημοσιονομικά της χώρας είχαν επιπτώσεις και στη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Την ίδια περίοδο επιχειρήθηκε αλλαγή και του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας.

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η διερεύνηση των επιπτώσεων στην άσκηση την οικονομικής πολιτικής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας έχει παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο της λειτουργίας του θεσμού της εκπαίδευσης ως κοινωνικού θεσμού σε αλληλεπίδραση με άλλους κοινωνικούς θεσμούς και η συμβολή της στην εξάλειψη, άμβλυνση ή διατήρηση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Επίσης παρουσιάζεται ο θεσμός της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της κυριαρχίας του παγκοσμιοποιημένου νεοφιλελευθερισμού, η διαμόρφωση ενός ιδιαίτερα ανταγωνιστικού περιβάλλοντος στο πεδίο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και η ενίσχυση της προβολής των συστημάτων ανώτατης και επαγγελματικής εκπαίδευσης της Ένωσης και της προώθησης της ελκυστικότητάς τους σε σημαντικές νέες ανταγωνιστικές αγορές. Παρουσιάζονται επίσης οι διαδικασίες στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που οδήγησαν στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς και οι στόχοι της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και οι υποχρεώσεις των κρατών μελών. Ακολουθεί η παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα και τέλος η Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020.

Ακολουθεί η μεθοδολογία της έρευνας. Για την πραγματοποίηση της διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση και η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων της περιόδου που ερευνάται. Με το υπ' αριθμ. πρωτ. 7467/30-07-2019 Παντείου Πανεπιστημίου, έγγραφο προς την Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου Καθηγήτρια κα Ισμήνη Κριάρη ζητήθηκε και ελήφθη η έγκριση για τη χορήγηση αντιγράφων των εγκεκριμένων απολογισμών-ισολογισμών της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018 και η χρησιμοποίηση στοιχείων των απολογισμών στην παρούσα εργασία.

Τα οικονομικά στοιχεία που παρουσιάζονται και αναλύονται στην παρούσα εργασία

περιλαμβάνονται στους εγκεκριμένους, από τα αρμόδια όργανα του Πανεπιστημίου, απολογισμούς-ισολογισμούς της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018. Κρίθηκε σκόπιμο τα στοιχεία να αναλυθούν συγκριτικά από το οικονομικό έτος 2009, ένα έτος πριν την έναρξη της ονομαζόμενης ως κρίσης χρέους.

Στο επόμενο κεφάλαιο μελετάται η άσκηση οικονομικής πολιτικής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο, για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας του την μνημονιακή περίοδο από το 2009-2018.

Το κεφάλαιο περιλαμβάνει την «Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» το 2009, ανάλυση των κρατικών επιχορηγήσεων του Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018, τις δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018, τους Εγκεκριμένους Προϋπολογισμούς των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών από το 2009 έως το 2018, την Αποτίμηση Μετοχικού Χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου από το 2009 έως το 2018, τους Τόκους από καταθέσεις σε τράπεζες, τις προσόδους από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων, τα μερίσματα μετοχών, τα Ταμειακά υπόλοιπα – διαθέσιμα κεφάλαια, τις επιπτώσεις στο Πάντειο Πανεπιστήμιο από το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I.). Περιλαμβάνει επίσης ανάλυση πάγιων δαπανών για Μισθώματα κτιρίων, Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο), Άρδευση & Ύδρευση και Τηλεφωνικά τέλη. Αναλύονται οι επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού και ο Προϋπολογισμός Δημοσίων Επενδύσεων.

Ακολουθούν τα συμπεράσματα της ερευνητικής διαδικασίας, όπου παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της μνημονιακής περιόδου στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου τόσο στον Τακτικό Προϋπολογισμό για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών όσο και στον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων.

Η διπλωματική εργασία ολοκληρώνεται με τον επίλογο και τη βιβλιογραφία.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1 Ο θεσμός της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση είναι κοινωνικός θεσμός που βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με άλλους κοινωνικούς θεσμούς. Περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και τις παρεχόμενες γνώσεις, την αξιολόγηση των εκπαιδευόμενων και την πιστοποίηση των γνώσεών τους.

Σύμφωνα με το Durkheim με τον όρο εκπαίδευση εννοείται η *«ενέργεια που ασκούν οι γενιές των ωρίμων πάνω σ' αυτές που δεν είναι ακόμα έτοιμες για την κοινωνική ζωή. Σκοπεύει να εγείρει και να αναπτύξει στο παιδί έναν αριθμό φυσικών, διανοητικών και ηθικών καταστάσεων, που απαιτούν απ' αυτό και η πολιτική κοινωνία στο σύνολό της και το συγκεκριμένο περιβάλλον μέσα στο οποίο προορίζεται να ζήσει (...) Η κοινωνία με τη γέννηση παραλαμβάνει ένα βιολογικό, ένα ατομικό ον, που πάνω του επενδύει ένα άλλο, το κοινωνικό όν, τέτοιο που να τη διαιώνίζει»*, (Γσικαλάκη-Κλάδη Κοκκίνου, 2016).

Για την κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, *«η εκπαίδευση επιτελεί δύο σημαντικές λειτουργίες για τη διατήρηση της κοινωνικής συνέχειας: Την κοινωνικοποίηση και την επιλογή»*, Καντζάρα (Οικονόμου, Φερόνας επιμ., 2006, σελ. 352).

Η κοινωνική συνέχεια μέσω της κοινωνικοποίησης επιτυγχάνεται μέσω της διαδικασίας εκμάθησης και υιοθέτησης κοινού κώδικα αξιών, κοινωνικών κανόνων, στάσεων, συμπεριφορών.

Σε ότι αφορά στη λειτουργία της επιλογής, θεωρείται ότι η θέση που καταλαμβάνει ένα άτομο στην κοινωνική ιεραρχία, είναι αποτέλεσμα της εργασίας που ασκεί για την οποία καθοριστικός είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης που θα έχει λάβει.

Η εκπαίδευση μέσω των λειτουργιών της μπορεί να συμβάλλει στην διατήρηση ή μεταβολή της θέσης που καταλαμβάνει ένα άτομο στην κοινωνική ιεραρχία και στην διατήρηση ή μεταβολή της υπάρχουσας κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι το περιεχόμενο της εκπαίδευσης είναι ο καθοριστικός εκείνος παράγοντας για τη διατήρηση ή τη μεταβολή της υπάρχουσας διαστρωμάτωσης.

Από τη δεκαετία του 1960 και μετά έρευνες που διενεργήθηκαν στις κοινωνικές επιστήμες και στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης έδειξαν ότι η εκπαίδευση συμβάλλει στην αναπαραγωγή των ανισοτήτων μέσω των δύο λειτουργιών της, της κοινωνικοποίησης και της επιλογής. Η εκπαίδευση και η σύνδεσή της με την εργασία έχει άμεση σχέση με την κοινωνική συμμετοχή και την κοινωνική θέση του κάθε πολίτη. Η εκπαίδευση αποτελεί εκείνον τον σημαντικό θεσμό που επιδρά στην σταθεροποίηση ή βελτίωση της κοινωνικής θέσης, Καντζάρα (Οικονόμου, Φερόνας επιμ., 2006).

Η εκπαίδευση όπως τη γνωρίζουμε σήμερα θεσμοθετήθηκε στην Ευρώπη και την Αμερική τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Συμβάλλει στην ανάπτυξη της κοινωνίας τόσο οικονομικά, όσο πολιτισμικά και πολιτικά.

Θεσμοθετήθηκε η καθολική και υποχρεωτική εκπαίδευση, διαπνέεται από τις αρχές της δημοκρατίας και στόχος της είναι η μόρφωση όλων των μελών μιας κοινωνίας ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή ή την εθνικότητα.

Πόσο όμως συμβάλλει στην αναπαραγωγή των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού παρά τα διακηρυχθέντα?

Μαρξιστικές προσεγγίσεις οι οποίες επικεντρώνονται στην λειτουργία της κοινωνικοποίησης, θεωρούν ότι αυτή είναι υπεύθυνη για την αναπαραγωγή της κοινωνίας. Μέσω της διδασκαλίας και της εκμάθησης των κοινωνικών κανόνων, των στάσεων και των αξιολογήσεων νομιμοποιείται η υφιστάμενη κοινωνία. Ο εκπαιδευόμενος αποδέχεται την ύπαρξη της επιτυχίας ή της αποτυχίας του ως αποτέλεσμα της δικής του προσπάθειας και των ικανοτήτων στη βάση των ίσων ευκαιριών και της αξιοκρατίας Καντζάρα (Οικονόμου, Φερώνας επιμ., 2006).

«Σύμφωνα με μαρξιστικές προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, ο θεσμός της εκπαίδευσης αντανάκλα την κυρίαρχη κοινωνία και την αναπαράγει, χωρίς να είναι αυτό πάντα η ρητή πρόθεση του θεσμού αλλά είναι άδηλο αποτέλεσμα της κοινωνικής λειτουργίας», Καντζάρα (Οικονόμου, Φερώνας επιμ., 2006, σελ. 376).

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα, στην Ευρώπη αλλά και σε διεθνές επίπεδο είναι μια ακριβοπληρωμένη επένδυση η οποία εντείνει τις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες με άμεση επίδραση στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες. Οι μη έχοντες δεν μπορούν να ανταγωνιστούν επί ίσοις όροις όσους έχουν την δυνατότητα για επιπλέον υποστήριξη της διαδικασίας της μάθησης

Η είσοδος της Ελλάδας στις μνημονιακές πολιτικές και στις υποχρεώσεις που απέρρεαν από τις δανειακές συμβάσεις είχε σαν αποτέλεσμα την περιστολή της εθνικής κυριαρχίας σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο και στην άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Διαμόρφωσε ένα εξαιρετικά δυσμενές περιβάλλον για την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι κοινωνικά ασθενέστεροι ήταν ευάλωτοι και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ένταση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων, την κοινωνική ευπάθεια και κατά συνέπεια τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η εκπαίδευση ως βασικός μοχλός ανάπτυξης συνδέεται άμεσα με την έξοδο από την κρίση και την άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων, Φωτόπουλος, (Δημουλάς-Κουζής, 2018, 225).

2.2 Εκπαίδευση και διεθνοποίηση

Στις μέρες μας, την εποχή της κυριαρχίας του παγκοσμιοποιημένου νεοφιλελευθερισμού, την εποχή της ιδιωτικοποίησης, η εκπαίδευση αποτελεί μια ιδιαίτερα προσοδοφόρα επένδυση.

Διαμορφώνεται ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό περιβάλλον στο πεδίο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, στην ενίσχυση της προβολής των συστημάτων ανώτατης και

επαγγελματικής εκπαίδευσης της Ένωσης και της προώθησης της ελκυστικότητάς τους σε σημαντικές νέες ανταγωνιστικές αγορές.

Η Αυστραλία, οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο ασκούν, ιδιαίτερος επιθετική πολιτική στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου προκειμένου να επιτύχουν την απελευθέρωση του εμπορίου εκπαιδευτικών υπηρεσιών, καθώς είναι οι κύριες εξαγωγικές χώρες εκπαιδευτικών υπηρεσιών με έσοδα \$ 2,1 δις για το 2001. Επίσης ο αριθμός των διεθνώς μετακινούμενων σπουδαστών στο εξωτερικό έχει αυξηθεί από 1,8 εκατ. Το 2001 σε 2,5 εκατ. Το 2004, με προβλεπόμενο αριθμό 7,2 εκατ. Για το 2025. Το 70% από αυτούς τους φοιτητές θα προέρχονται από την Ασία, όπου κατευθύνονται πολλές από τις διακρατικές συνεργασίες της Ε.Ε. Το 2004, μόλις έξι χώρες φιλοξένησαν το 67% του παγκόσμιου πληθυσμού των μετακινούμενων σπουδαστών: οι ΗΠΑ (23%), το ΗΒ (12%), η Γερμανία (11%), η Γαλλία (10%), η Αυστραλία (7%) και η Ιαπωνία (5%). Στα κράτη μέλη της Ε.Ε. φιλοξενήθηκε το 44% του συνόλου των διεθνών σπουδαστών μεταξύ του 1999 και του 2004 παρουσίασαν αύξηση κατά 109% για την Ιαπωνία, 81% για τη Γαλλία, 45% για τη Γερμανία, 42% για την Αυστραλία, 29% για το ΗΒ και 17% για τις ΗΠΑ Σταμέλος (Σακελλαρόπουλος, 2011).

Τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησαν από το 1995 σε σύναψη διακρατικών συνεργασιών α) με ανεπτυγμένες χώρες για να ενισχυθεί η ποιότητα της ανώτατης εκπαίδευσης και β) με κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες προκηρύσσοντας, προωθώντας και εφαρμόζοντας εκπαιδευτικά προγράμματα.

Ο προσανατολισμός των εκπαιδευτικών συστημάτων στις μέρες μας, σε συνθήκες παγκόσμιου καπιταλισμού, δεν έχει εθνικό χαρακτήρα. Την ηγεμονία έχει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο ελέγχει ή επιχειρεί να ελέγξει τον χώρο της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης και έχει εργαλειακό και απόλυτα τεχνοκρατικό χαρακτήρα. Ο ρόλος της εκπαίδευσης θα πρέπει να υπηρετεί αυτή την κυρίαρχη παγκοσμιοποιημένη νεοφιλελεύθερη στρατηγική. Αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής επιλογής είναι η εκπαίδευση ενός αφυδατωμένου εργατικού δυναμικού στη διεθνή αγορά εργασίας και όχι η δημιουργία «.....ενός έλλογου, κριτικά σκεπτόμενου και πλατιά μορφωμένου ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο διαθέτει τόσο τεχνοκρατική επάρκεια όσο και πολιτισμικό κεφάλαιο» όπως γράφει ο Φωτόπουλος, Δημουλάς Κ. ,Κουζής Γ. (2018), 223.

Επίσης η τάση που έχει επικρατήσει σε διεθνές επίπεδο για την πολιτική για την ανώτατη εκπαίδευση είναι η επίβλεψη από το δημόσιο αντί της παρέμβασης και του ελέγχου των Πανεπιστημίων. Αναπτύσσεται η τάση για λογοδοσία των ιδρυμάτων έναντι της κοινωνίας, προκειμένου να αποδειχθεί ότι τα δημόσια κονδύλια αξιοποιούνται με αποτελεσματικό τρόπο.

Σε αυτό το περιβάλλον η διαδικασία υιοθέτησης μεταρρυθμίσεων από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, δεν είναι εύκολη και χωρίς πρόκληση αντιδράσεων. Λόγω της δομής και του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας τους κατά την διαδικασία εφαρμογής μεταρρυθμίσεων ανακύπτουν ζητήματα συνταγματικά, νομικά και οργανωτικά, δημιουργώντας πρόβλημα υπερφόρτωσης στις μεταρρυθμιστικές διαδικασίες και πολλαπλασιάζοντας τις αντιδράσεις, (Χρυσομαλλίδης, 2017).

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας και το Πάντειο Πανεπιστήμιο, παρά τις εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες την περίοδο της κρίσης χρέους, δεν υιοθέτησαν ένα θεσμικό σύστημα εργαλειακού και απόλυτα τεχνοκρατικού χαρακτήρα, «...μια στρεβλή και μονομερή λογική μιας μειοψηφικής και πολιτικής ελίτ που θεμελιώνει την ηγεμονία της στην αμάθεια, στην ημιμάθεια και στον έλεγχο της συνείδησης των πολλών, Φωτόπουλος, (Δημουλάς,Κουζής (2018).

2.3 Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης

Κατά την ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας δεν υπήρχε αναφορά σε θέματα εκπαίδευσης. Αυτό οφείλονταν σε δύο λόγους α) αρχικός σκοπός της Κοινότητας ήταν η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οικονομικού χώρου όπου θα γίνονταν ελεύθερα οι εμπορικές συναλλαγές και η κίνηση των εργαζόμενων και των εμπορευμάτων και β) η εκπαίδευση αποτελούσε τομέα άσκησης εθνικών-κρατικών πολιτικών, Σταμέλος (Σακελλαρόπουλος, 2011).

Με την Διακήρυξη της Μπολόνια, στις 19-6-1999, θεσπίστηκε η διακυβερνητική διαδικασία για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης. Τη Διακήρυξη υπέγραψαν 29 Υπουργοί Παιδείας ευρωπαϊκών χωρών.

Η διαδικασία της Μπολόνια έχει σαν σκοπό τη μεγαλύτερη συνοχή μεταξύ των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Με αυτή τη διαδικασία αυτή δημιουργήθηκε ο Ευρωπαϊκός Χώρος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης για να διευκολυνθεί η κινητικότητα των σπουδαστών και του προσωπικού, να καταστεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη πιο προσιτή και χωρίς αποκλεισμούς, καθώς και πιο ελκυστική και ανταγωνιστική σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όλες οι συμμετέχουσες χώρες συμφώνησαν:

- να καθιερωθεί ένα σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τριών κύκλων, το οποίο θα αποτελείται από προπτυχιακές, μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές
- να διασφαλιστεί η αμοιβαία αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων και των περιόδων μάθησης που ολοκληρώνονται στο εξωτερικό σε άλλα πανεπιστήμια
- να εφαρμοστεί ένα σύστημα διασφάλισης της ποιότητας με σκοπό να ενισχυθούν η ποιότητα και η καταλληλότητα της μάθησης και της διδασκαλίας <https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area>

Η διαδικασία της Μπολόνια, προτρέπει τα κράτη μέλη του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, να αναγνωρίσουν το πρώτο πτυχίο στην αγορά εργασίας ως ικανό επαγγελματικό προσόν. «Αυτό οδηγεί στη διαπίστωση ότι η διαδικασία της

Μπολόνια καθιστά το περιεχόμενο της ανώτατης εκπαίδευσης, σε πρώτο κυρίως πτυχίο, παράγωγο των αναγκών της αγοράς εργασίας, με αποτέλεσμα ως παράγωγο των αναγκών της αγοράς εργασίας να υπονομεύεται ο ευρύτερος ακαδημαϊκός ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης», Μοσχονάς (Μαραβέγιας, Σακελλαρόπουλος 2006, 339).

Με την διαδικασία της Μπολόνια και της δημιουργίας Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, η ανώτατη εκπαίδευση εντάσσεται στο κέντρο της αναπτυξιακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος είναι η επίτευξη μιας ενοποιημένης αγοράς εργασίας και η διευκόλυνση της μετακίνησης εργαζομένων και υπηρεσιών. Εργαλείο για την επίτευξη του στόχου είναι η σχετική ομοιογένεια και συγκρισιμότητα μεταξύ των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης σε μια προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης και η αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην Ευρώπη.

Καθίσταται σαφής ο λειτουργικός και οικονομικός προσανατολισμός της ανώτατης εκπαίδευσης προκειμένου να επιτευχθεί μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, αύξηση της απασχόλησης και ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

Η ανωτέρω εργαλειοποίηση εμπεριέχει τον κίνδυνο υπονόμησης του ακαδημαϊκού ρόλου της ανώτατης εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής αυτού του πλαισίου για τη συνάφεια των εθνικών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης και των κύκλων σπουδών είναι η ανωτατοποίηση των ΤΕΙ. Η ανωτατοποίηση παρά της αντιδράσεις της πανεπιστημιακής κοινότητας εγκρίθηκε τελικά με την στήριξη από την πλευρά των ΤΕΙ, Χρυσομαλλίδης, (2017).

Στη Διαδικασία ή Στρατηγική της Λισαβόνας που υπεγράφη στις 23 και 24 Μαρτίου του 2000 από τους αρχηγούς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σηματοδοτήθηκε μια διαφορετική αντίληψη για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Η στρατηγική της Λισαβόνας βασίστηκε στην αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης και της νέας κοινωνίας της γνώσης.

Στους κεντρικούς στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας περιλαμβάνεται και η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο της κοινωνίας της γνώσης.

Στη Λισαβόνα τροποποιείται το περιεχόμενο και ο τρόπος άσκησης της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής α) ενώπιον της επίτευξης οικονομικού στόχου τίθενται τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, και οι ερευνητικοί φορείς συμπεριλαμβανομένων των Πανεπιστημίων β) προβλέπεται προσαρμογή σε νέους στόχους και ενίσχυση της διαδικασίας της Μπολόνιας για τη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης γ) εισάγεται μια νέα ανοικτή μέθοδος συντονισμού που αλλάζει την συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της έρευνας.

Πλέον οι στόχοι οι οποίοι συμφωνήθηκαν από τα κράτη-μέλη στη Στρατηγική της Λισαβόνας, για την έρευνα, την κατάρτιση και την έρευνα γίνονται εθνικοί στόχοι και η εφαρμογή τους αποφασίστηκε να παρακολουθείται από ένα ασφυκτικό πλαίσιο παρακολούθησης Σταμέλος (Σακελλαρόπουλος, 2011).

Στις 12-5-2009 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζήτησε, μεταξύ άλλων, ένα στρατηγικό πλαίσιο για ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση, για την άρση των εμποδίων προκειμένου να δημιουργηθεί μια Ευρώπη της γνώσης.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στην ανακοίνωσή της με θέμα «Στήριξη της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης-ένα θεματολόγιο για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης της Ευρώπης» στις 20-9-2011, έχει συμπεριλάβει ένα πλαίσιο για τη συνεργασία των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το πλαίσιο έχει στόχο την αύξηση του αριθμού των αποφοίτων, τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και τη μεγιστοποίηση της συμβολής της ανώτατης εκπαίδευσης και της έρευνας. Σκοπός του είναι η υποβοήθηση των οικονομιών και των κοινωνιών των κρατών-μελών ώστε να βγουν ισχυρότερες από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Σύμφωνα με την ανακοίνωση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ανεργία των νέων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι απαραίτητη η διακρατική συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης και των επιχειρήσεων για την αύξηση της απασχολησιμότητάς τους και ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων.

Το Πρόγραμμα «Ευρώπη 2020», σύμφωνα με τα άρθρα 8 και 10 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα άρθρα 21 και 23 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα για να προαχθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και για την καταπολέμηση κάθε διάκρισης λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Επίσης κρίθηκε αναγκαία η διεύρυνση της πρόσβασης σε ευπαθείς και μειονεκτικές ομάδες καθώς και η αντιμετώπιση ειδικών μαθησιακών αναγκών ατόμων με αναπηρίες.

Στο Πρόγραμμα «Ευρώπη 2020» για την ανώτατη εκπαίδευση, τέθηκε επίσης ο στόχος να δοθεί η δυνατότητα τουλάχιστον στο 40% των ενηλίκων ατόμων ηλικίας 30 έως 34 ετών, να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στην ανώτατη εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1288/2013, το πρόγραμμα ERASMUS+ καλύπτει όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και κατάρτισης:

- προοπτική διά βίου μάθησης
- σχολική εκπαίδευση (Comenius)
- της ανώτατης εκπαίδευσης (Erasmus),
- της διεθνούς ανώτατης εκπαίδευσης (Erasmus Mundus)
- της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Leonardo da Vinci) και
- της εκπαίδευσης ενηλίκων (Grundtvig)

Περιλαμβάνεται διεθνής διάσταση του προγράμματος, με σκοπό την εξωτερική δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω συνεργασίας με χώρες εταίρους.

Οι ειδικοί στόχοι του προγράμματος για την ανώτατη εκπαίδευση, είναι οι εξής:

- Ενισχυμένη συνεργασία του κόσμου της εκπαίδευσης και του κόσμου της εργασίας για τη βελτίωση ικανοτήτων και δεξιοτήτων ιδίως για το χώρο της εργασίας και για την συμβολή σε μια συνεκτική κοινωνία
- Προαγωγή της αριστείας στην καινοτομία, διεθνοποίηση των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, ενίσχυση των διακρατικών συνεργασιών μεταξύ των παρόχων εκπαίδευσης και άλλων εμπλεκόμενων μερών.
- Ενίσχυση της διεθνούς διάστασης της ανώτατης εκπαίδευσης μέσω διακρατικών συνεργασιών με χώρες εταίρους, με στόχο την αύξηση της ελκυστικότητας των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.
- Βελτίωση της διδασκαλίας και της εκμάθησης ξένων γλωσσών
- Μέσω του προγράμματος Jean Monnet, στις δράσεις για διδασκαλία και έρευνα για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση παγκοσμίως, προώθηση της αριστείας.

Στις **δράσεις του προγράμματος** περιλαμβάνονται:

- **Μαθησιακή κινητικότητα των ατόμων**
Στις δράσεις περιλαμβάνεται η κινητικότητα των σπουδαστών σε όλους τους κύκλους της ανώτατης εκπαίδευσης συμπεριλαμβανομένης της πρακτικής άσκησης. Οι μεταπτυχιακές σπουδές υποστηρίζονται με την χορήγηση σπουδαστικών δανείων με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής. Οι δράσεις αφορούν και την κινητικότητα του προσωπικού για διδασκαλία ή εργασία σε θέσεις βοηθών ή για επαγγελματική ανέλιξη στο εξωτερικό.
- **Συνεργασία για καινοτομία και ανταλλαγή ορθών πρακτικών**
 - α) Υποστήριξη στρατηγικών συμπράξεων μεταξύ ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, με σκοπό την ανάπτυξη και εφαρμογή κοινής οργάνωσης μαθημάτων και ανταλλαγής εμπειριών.
 - β) Υποστήριξη συμπράξεων μεταξύ ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης και του κόσμου της εργασίας.
 - γ) Υποστήριξη πλατφορμών υποστήριξης βασισμένες στις τεχνολογίες της πληροφορίας.
 - δ) Υποστήριξη δράσεων για την ανάπτυξη, την περιφερειακή ολοκλήρωση, τον εκσυγχρονισμό, την προαγωγή της περιφερειακής συνεργασίας και της ανταλλαγής γνώσεων.
- **Υποστήριξη μεταρρυθμίσεων πολιτικής**
Μέσω της εφαρμογής:
του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς διδακτικών μονάδων (ECTS),

του Ευρωπαϊκού Μητρώου Διασφάλισης της Ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση (EQAR),

της ευρωπαϊκής συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση (ENQA)

- Ειδικές δράσεις του προγράμματος Jean Monnet

Οι δράσεις έχουν στόχο την διδασκαλία και την έρευνα παγκοσμίως, για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, κυρίως μέσω της ίδρυσης εδρών Jean Monnet.

Υποστήριξη σε ιδρύματα τα οποία έχουν αντικείμενο σπουδών ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.

Πρόωθηση πολιτικού διαλόγου μεταξύ του ακαδημαϊκού κόσμου και των υπεύθυνων για την χάραξη των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκειμένου να τεθούν οι προτεραιότητες της πολιτικής της.

Το συνολικό δημοσιονομικό κονδύλιο για την εφαρμογή του προγράμματος, σύμφωνα με τον Κανονισμό, ανέρχεται στο ποσό των 14.774.524.000 EUR.

Από το συνολικό δημοσιονομικό κονδύλιο

- το 33,3% κατανεμήθηκε στην ανώτατη εκπαίδευση
- το 3,5% για το μηχανισμό εγγύησης σπουδαστικών δανείων
- το 1,9% για το πρόγραμμα Jean Monnet

Επιπλέον του συνολικού δημοσιονομικού κονδυλίου των 14.774.524.000 EUR, γίνεται πρόβλεψη για επιπρόσθετη χρηματοδότηση, προκειμένου να καλυφθούν δράσεις για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης.

Στο πρόγραμμα μπορούν να συμμετέχουν:

- τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- οι υπό προσχώρηση χώρες, οι υποψήφιες χώρες και οι δυνάμει υποψήφιες χώρες για τις οποίες έχει χαραχθεί προενταξιακή στρατηγική.
- οι χώρες Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) οι οποίες αποτελούν μέρος του Ευρωπαϊκού οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ),
- η Ελβετική Συνομοσπονδία.
- φυσικά πρόσωπα, δημόσια ή και ιδιωτικά όργανα και οργανισμοί από υπερπόντια χώρα ή έδαφος (ΥΧΕ).

Το πρόγραμμα υλοποιείται από:

- την Επιτροπή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης

- τους Εθνικούς Οργανισμούς στις χώρες του προγράμματος

Στον Κανονισμό περιλαμβάνονται Κεφάλαια για την απόδοση, αποτελεσματικότητα και διάδοση του προγράμματος.

Επίσης περιγράφονται και αναλύονται οι ελεγκτικοί μηχανισμοί και οι διαδικασίες για την διασφάλιση της διαφάνειας, της ποιότητας των δράσεων και της τήρησης των υποχρεώσεων των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα.

Τα ανωτέρω στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης <https://europa.eu/european-union/index>

2.4 Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Στη χώρα μας η ανώτατη εκπαίδευση δεν έχει εμπορευματοποιημένο χαρακτήρα. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδας άρθρο 16, παρ. 5 *«Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους.....»*.

Στην Ελλάδα υπεύθυνο Υπουργείο για τη λειτουργία της Ανώτατης εκπαίδευσης είναι το Υπουργείο Παιδείας.

Ο σύγχρονος χάρτης της άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας διαμορφώθηκε με το Νόμο 1268/1982, το νόμο πλαίσιο, ο οποίος αποτελεί ορόσημο στην πολιτική για την ανώτατη Ελλάδα καθώς στην αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Είχε σαν αποτέλεσμα τον εκδημοκρατισμό, την στελέχωση της ανώτατης εκπαίδευσης με νέο ακαδημαϊκό, επιστημονικό και ερευνητικό προσωπικό και νέα δυναμική στα Πανεπιστήμια..).

Η εκπαιδευτική πολιτική για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα διεπόταν για περισσότερο από δύο δεκαετίες από το Νόμο 1268/1982 και ήρθε σε μια εποχή γενικότερων αλλαγών στη χώρα (Χρυσομαλλίδης, 2017).

Με τον Νόμο 2083/92 θεσμοθετήθηκε η λειτουργία Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας. Με αυτά έγινε για πρώτη φορά δυνατή η πραγματοποίηση σπουδών μεταπτυχιακού επιπέδου στην Ελλάδα, γεγονός που συνέβαλε καθοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του χώρου της ανώτατης εκπαίδευσης, καθώς επέτρεψε την εισροή νέου ανθρώπινου δυναμικού στο σύστημα (μεταπτυχιακοί φοιτητές, υποψήφιοι διδάκτορες κ.λπ.), Χρυσομαλλίδης, 2017).

Κατά την έναρξη των μνημονιακών πολιτικών με το Νόμο 4009/2011 επιχειρείται αλλαγή και στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των ΑΕΙ της Ελλάδας με τη θεσμοθέτηση του Συμβουλίου Διοίκησης του Ιδρύματος. Για πρώτη φορά ανώτατο συλλογικό όργανο Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος στην Ελλάδα θα πρέπει να

αποτελείται υποχρεωτικά και από εξωτερικά μέλη εκτός του Ιδρύματος (Κεφάλαιο Δ', άρθρο 8. Σύμφωνα με το προαναφερόμενο άρθρο παρ. β) «*Τα εννέα ή επτά μέλη του δεκαπενταμελούς ή του ενδεκαμελούς Συμβουλίου, αντίστοιχα, είναι εσωτερικά μέλη του Ιδρύματος και ειδικότερα, οκτώ ή έξι μέλη, είναι καθηγητές πρώτης βαθμίδας ή αναπληρωτές καθηγητές και ένα μέλος είναι εκπρόσωπος των φοιτητών του ιδρύματος. Τα υπόλοιπα έξι ή τέσσερα μέλη, αντίστοιχα είναι εξωτερικά*». Στην παρ. 5. α) αναφέρονται τα προσόντα υποψηφίου εξωτερικού μέλους του Συμβουλίου του Ιδρύματος, «*Προσόντα για την εκλογή εξωτερικού μέλους είναι η ευρεία αναγνώριση του υποψηφίου στην επιστήμη, στα γράμματα ή τις τέχνες, η διάκρισή του στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική ή πολιτιστική ζωή σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και η γνώση και εμπειρία από θέση ευθύνης. Κωλύονται να εκλεγούν ως εξωτερικά μέλη πρόσωπα τα οποία είχαν οποιαδήποτε οικονομική συναλλαγή με σκοπό το κέρδος με το ίδρυμα την τελευταία πενταετία, καθώς και οι εν ενεργεία καθηγητές Α.Ε.Ι της ημεδαπής ή οι συνταξιούχοι καθηγητές του ίδιου Α.Ε.Ι.*».

Στις αρμοδιότητες του Συμβουλίου του Ιδρύματος μεταξύ άλλων, (παρ. α), είναι (άρθρο 8, παρ.10), η χάραξη στρατηγικής για την ανάπτυξη του Ιδρύματος σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και η διαμόρφωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του στο πλαίσιο της αποστολής και της πορείας του. Επίσης ο έλεγχος της οικονομικής διαχείρισης και ανάπτυξης, με την έγκριση του ετήσιου τακτικού οικονομικού προϋπολογισμού, του οικονομικού απολογισμού, του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, του ετήσιου προγραμματισμού και απολογισμού για την αξιοποίηση της περιουσίας του Ιδρύματος.

Επίσης αρμοδιότητα του Συμβουλίου είναι ο ορισμός ή μη διδάκτρων και του ύψους τους για τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών του Ιδρύματος. Στο Νόμο 4009/2011 για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία θεσμοθετείται η δυνατότητα του ορισμού διδάκτρων στα μεταπτυχιακά προγράμματα σε αντίθεση με το άρθρο 16 του Συντάγματος περί παροχής δωρεάν εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες.

Η διεθνοποίηση τονίζεται στο Νόμο 4009/2011 για την Ανώτατη Εκπαίδευση. Από την παρουσίαση του Συμβουλίου του Ιδρύματος στον νόμο 4009/2011, του ανώτατου αποφασιστικού οργάνου ενός Α.Ε.Ι. στην Ελλάδα, είναι φανερός ο διεθνής προσανατολισμός που επιχειρείται. Στο ανώτατο αποφασιστικό όργανο μπορούν να μετέχουν για πρώτη φορά μέλη, εκτός των μελών της ακαδημαϊκής μονάδας με διακρίσεις σε διεθνές επίπεδο.

Παρατηρείται ότι με την έναρξη της εποχής των μνημονίων και της εκχώρησης του οικονομικού ελέγχου της χώρας στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Τρόικα, την ίδια περίοδο χρονικά, επιχειρείται δραματική αλλαγή στη λειτουργία των Α.Ε.Ι. με τη συμμετοχή στο Συμβούλιο του Ιδρύματος, μελών εκτός της πανεπιστημιακής κοινότητας του Α.Ε.Ι..

Η πανεπιστημιακή κοινότητα της Ελλάδας αντέδρασε στην εκλογή των Συμβουλίων. Όπως φαίνεται και από την απάντηση του τότε Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού Κ. Αρβανιτόπουλου, του Τμήματος Κοινοβουλευτικού Ελέγχου σε σχετική ερώτηση βουλευτών του ελληνικού Κοινοβουλίου,

<https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/7970823.pdf>, τον Φεβρουάριο του 2013, δεν έχουν εκλεγεί Συμβούλια σε όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας με δυσμενείς συνέπειες στην εύρυθμη λειτουργία τους. Σύμφωνα τον Νόμο 4009/2011 αρμοδιότητα του Συμβουλίου του Ιδρύματος ήταν η έγκριση του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων του Ιδρύματος. Η μη εφαρμογή του Νόμου για την εκλογή Συμβουλίων των Ιδρυμάτων προκάλεσε οικονομική ασφυξία στα Πανεπιστήμια καθώς δεν είχε εκλεγεί το αρμόδιο εγκριτικό όργανο. Η λύση δόθηκε με νομοθετική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία δόθηκε παράταση στην εκλογή των Συμβουλίων και μέχρι την εκλογή τους ορίστηκε αρμόδιο όργανο για την έγκριση των Προϋπολογισμών η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου.

Η νομοθεσία για τη διεθνοποίηση των ελληνικών πανεπιστημίων προηγείται του ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ (ΕΕ) αριθ. 1288/2013 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 11ης Δεκεμβρίου 2013 ο οποίος τέθηκε σε ισχύ από 1/1/2014 έως 31/12/2020. Ένας από τους ειδικούς στόχους του είναι η ενίσχυση της διεθνούς διάστασης της ανώτατης εκπαίδευσης μέσω διακρατικών συνεργασιών με χώρες εταίρους, με στόχο την αύξηση της ελκυστικότητας των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.

Στον Νόμο 4009/2011 προβλέπονται επίσης για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία διατάξεις που προσδιορίζουν την αυτοδίκαιη απώλεια της φοιτητικής ιδιότητας σε σχέση με τον χρόνο φοίτησης.

Με τον Νόμο 4076/2012 επιχειρήθηκε η ρύθμιση των ζητημάτων που προέκυψαν από την διαδικασία εφαρμογής του Ν 4009/2011 σε ότι αφορά στην εκλογή των Συμβουλίων των Ιδρυμάτων, της έγκρισης του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων.

Στη συνέχεια το θεσμικό πλαίσιο της λειτουργίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αλλάζει με την ψήφιση και εφαρμογή του Νόμου 4485/2017. Καταργείται το Συμβούλιο Ιδρύματος και η Σύγκλητος επανέρχεται ως ανώτατο συλλογικό όργανο του Ιδρύματος. Αποτελείται από τον Πρύτανη, τους Αντιπρυτάνεις, τους Κοσμήτορες των Σχολών, τους Προέδρους των Τμημάτων, εκπροσώπους φοιτητών σε ποσοστό 10/% επί του συνόλου των μελών της Συγκλήτου, τρεις (3) εκπροσώπους, έναν ανά κατηγορία από τα μέλη Ε.Ε.Π, Ε.Δ.Ι.Π και Ε.Τ.Ε.Π. του Ιδρύματος καθώς και έναν (1) εκπρόσωπο των διοικητικών υπαλλήλων του Ιδρύματος (Κεφάλαιο Δ', άρθρο 13).

Στην παράγραφο 2 του Νόμου 4485/2017 ορίζονται οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου οι οποίες είναι μεταξύ άλλων, η χάραξη της στρατηγικής, η ανάπτυξη και εξειδίκευση των αναγκαίων δράσεων για την ανάπτυξη του Ιδρύματος σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, ο καθορισμός των ειδικότερων κατευθύνσεων για την ανάπτυξη και στρατηγικής του Ιδρύματος, η γενική εποπτεία της λειτουργίας του Α.Ε.Ι., η έγκριση του ετήσιου τακτικού οικονομικού προϋπολογισμού του Α.Ε.Ι., του

προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, του απολογισμού καθώς και η εποπτεία της Εταιρείας Διαχείρισης και Αξιοποίησης Περιουσίας του Ιδρύματος. Επίσης αποφασίζει για την ίδρυση μεταπτυχιακών προγραμμάτων και για κάθε ζήτημα ακαδημαϊκού, διοικητικού, οργανωτικού και οικονομικού χαρακτήρα για τα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών.

Στο Νόμο 4485/2017, με την κατάργηση του Συμβουλίου του Ιδρύματος και την επαναφορά των καθοριστικών αρμοδιοτήτων για την λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στη Σύγκλητο, η οποία αποτελείται από εκπροσώπους όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας του Α.Ε.Ι., μπορούμε να διαπιστώσουμε επαναφορά στο αυτοδιοίκητο των Α.Ε.Ι. και εκδημοκρατισμό της λειτουργίας, αφού εκπρόσωποι από όλα τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας αποφασίζουν για αυτήν.

Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο 4485/2017, άρθρο 4, αποστολή των Α.Ε.Ι., είναι, μεταξύ άλλων, να παράγουν και να μεταδίδουν την γνώση με την έρευνα και την διδασκαλία, να προετοιμάζουν τους φοιτητές για την εφαρμογή της και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό, να αναπτύσσουν την κριτική ικανότητα και τις δεξιότητες των φοιτητών, να συμβάλλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και υπευθυνότητα και με σεβασμό στις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της ειρήνης και της ισότητας.

Στην Ελλάδα, λόγω της ανάγκης σύγκρισης μεταξύ των χωρών των εκπαιδευτικών συστημάτων τους, συγκροτήθηκε το 2006 η Ανώτατη Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας προκειμένου να γίνει συστηματική αξιολόγηση των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων. Η συγκρότησή της προκάλεσε αντιδράσεις, σήμερα η συστηματική αξιολόγηση των Ιδρυμάτων εφαρμόζεται έστω με χρονική υστέρηση. Σε εφαρμογή των στόχων του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, για την ικανοποίηση της ανάγκης συγκρισιμότητας των πτυχίων υιοθετήθηκαν κοινά εργαλεία μεταξύ των κρατών- μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατά συνέπεια και στην Ελλάδα όπως το σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης διδακτικών μονάδων (ECTS). Κατά την εφαρμογή του συστήματος ανέκυψαν γραφειοκρατικές δυσκολίες και καθυστερήσεις.

Στην σύγχρονη άσκηση εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα επιχειρήθηκαν μεταρρυθμίσεις που αφορούσαν στον εκσυγχρονισμό της ανώτατης εκπαίδευσης λόγω υποχρεώσεων οι οποίες απέρρεαν από τη συμμετοχή της στη διαδικασία της Μπολόνια και λόγω της αλληλεξάρτησης σε διεθνές επίπεδο όπου τα Πανεπιστήμια θα είναι οι βασικοί δρώντες στη διαμόρφωση του σύγχρονου Πανεπιστημίου, στο οποίο αναπτύσσονται ανταγωνιστικές δομές και οργανωσιακές πρακτικές και στην εμπέδωση του μικρότερου δυνατού ρόλου του Δημοσίου (Χρυσομαλλίδης, 2017).

Ο τομέας της Ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα όπως φαίνεται από την ανάλυση που προηγήθηκε ακολουθεί μια εξελικτική διαδικασία. Η πολιτική για την Ανώτατη εκπαίδευση διαχρονικά είχε σαν στόχο τον εκσυγχρονισμό και τη

μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος. Συχνά μεταρρυθμιστικές προσπάθειες αποτύγχαναν λόγω της ανεπαρκούς διαβούλευσης μεταξύ των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και της Πολιτείας ή της προσπάθειας επιβολής μεταρρυθμίσεων που απέρρεαν από ευρωπαϊκές ή διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας χωρίς να ληφθεί υπόψη η βιωσιμότητά τους σε εθνικό επίπεδο.

Η μνημονιακή περίοδος δημιούργησε ένα ασφυκτικό πλαίσιο σε όλα τα επίπεδα της ζωής της χώρας. Ως εκ τούτου και στην άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής συνολικά και στην τριτοβάθμια ανώτατη εκπαίδευση ειδικότερα. Εκτός από την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας όπως προαναφέρθηκε με την εισαγωγή των Συμβουλίων, η δραματική μείωση των επιχορηγήσεων για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των Α.Ε.Ι., η δραστική περιστολή δαπανών, η μη έγκριση νέων πιστώσεων για προσλήψεις διδακτικού προσωπικού έως το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017, η κατάργηση Πανεπιστημίων, η συγχώνευση Τμημάτων, η υποχρεωτική διαθεσιμότητα μέρους του διοικητικού προσωπικού, οι δραματικές μειώσεις στις αποδοχές του διδακτικού και του διοικητικού προσωπικού, οι συνταξιοδοτήσεις διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, διαμόρφωσαν συνθήκες ασφυξίας στη λειτουργία των Ανώτατων εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ελλάδας.

Σε τέτοιες συνθήκες κρίσης, όταν στα Πανεπιστήμια της Ελλάδας επιβλήθηκε βίαιη προσαρμογή σε πρωτόγνωρες συνθήκες, αυτά ανταποκρίθηκαν στην επιτέλεση του ρόλου τους.

2.5 Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020

Στην Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020, του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, οι στρατηγικοί στόχοι για την Ανώτατη Εκπαίδευση είναι α) η βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και της μάθησης και ενίσχυση της πρόσβασης και του ανοικτού χαρακτήρα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και β) η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και του ρόλου της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Για την επίτευξη των στόχων, για την αναβάθμιση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης, μεταξύ άλλων προβλέπονταν μέτρα που αφορούσαν σε υποδομές έρευνας και εκπαίδευσης προκειμένου να καλυφθούν οι διαπιστωμένες ελλείψεις σε πλαίσιο υποδομών και επιστημονικού εξοπλισμού. Επίσης ανάπτυξη νέων και αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, (Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων (2016) Η Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 2016-2020).

Σύμφωνα με την Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020, η Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Αποτελείται από τον Πανεπιστημιακό Τομέα που περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και τον Τεχνολογικό Τομέα που περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.

Το 2016 το πλήθος των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της χώρας ήταν 36 Ιδρύματα.

Τα Ιδρύματα και αντίστοιχα τα Τμήματα είναι κατανομημένα σε μεγάλες πόλεις της χώρας, με παραρτήματα σχεδόν σε όλους τους νομούς με τα περισσότερα Ιδρύματα, φοιτητές/τριες και προσωπικό να βρίσκεται στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Τα Ιδρύματα ποικίλουν ως προς το μέγεθος την ηλικία, την εξειδίκευση και την ικανότητα ενώ τα μεγαλύτερα και παλαιότερα βρίσκονται στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη.

Κάθε χρόνο τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας δέχονται περίπου 70.000 με 80.000 φοιτητές/τριες μέσω ενός εθνικού συστήματος εξετάσεων. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών/τριών ανέρχεται στις 270.000 έως 280.000 φοιτητές/φοιτήτριες. Από τους τακτικούς φοιτητές/τριες των Πανεπιστημίων, από όσους δηλαδή δεν έχουν υπερβεί τον ανώτατο προβλεπόμενο χρόνο φοίτησης το 40,9% είναι άντρες και το 59,1% είναι γυναίκες. Στους πτυχιούχους τα ποσοστά διαμορφώνονται σε 35% και 64% αντίστοιχα. Την τελευταία δωδεκαετία έως το 2016 είχαμε 350.179 πτυχιούχους από τους οποίους 125.530 είναι άνδρες και οι 224.649 γυναίκες. Δηλαδή έχουμε 99.119 περισσότερες γυναίκες έναντι των ανδρών. Συμπερασματικά οι γυναίκες κυριαρχούν τόσο σε επίπεδο φοιτητών όσο και σε επίπεδο πτυχιούχων.

Τα Πανεπιστήμια την τελευταία δωδεκαετία έως το 2016 έχουν ιδρύσει πλήθος Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών. Από το σύνολο των 83.215 κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων οι 34.810 είναι άνδρες και οι 48.405 γυναίκες, δηλαδή έχουμε 13.595 γυναίκες κατόχους μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών περισσότερες από τους άνδρες.

Στο επίπεδο της διδακτορικής έρευνας, στο σύνολο των Πανεπιστημίων είχαμε 17.695 κατόχους διδακτορικού τίτλου σπουδών από τους οποίους οι 10.522 είναι άνδρες και οι 7.173 γυναίκες. Δηλαδή, είχαμε 3.349 περισσότερους άνδρες έναντι των γυναικών.

Σύμφωνα με την Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση στην αυξανόμενη ικανότητα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων στην προσφορά ποιοτικών σπουδών με βάση την έρευνα και σε ένα σύστημα εντός του Πανεπιστημίου που θεσπίζει τα προγράμματα και ελέγχει τον τρόπο εισαγωγής οφείλεται η αύξηση του αριθμού των προσφερόμενων μεταπτυχιακών προγραμμάτων και διδακτορικών σπουδών.

Από την έρευνα εξάγεται ότι ο αριθμός των τακτικών φοιτητών/τριών στα προπτυχιακά προγράμματα είναι σταθερός ενώ ο αριθμός των φοιτητών/τριών που παρακολουθούν μεταπτυχιακά προγράμματα και εκπονούν διδακτορικές διατριβές αυξάνεται ως εκ τούτου βελτιώνεται ποιοτικά ο φοιτητικός πληθυσμός της χώρας.

Το διδακτικό προσωπικό που απασχολείται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας έχει μειωθεί δραματικά. Η μείωση είναι της τάξης του 40% από ακαδημαϊκό έτος 2009/2010 έως το ακαδημαϊκό έτος 2014/2015 από 24.636 σε 14.686 αντίστοιχα. Η μείωση οφείλεται στις συνταξιοδοτήσεις του διδακτικού προσωπικού, στη απουσία μη έγκριση νέων θέσεων καθώς και στην μείωση των επιχορηγήσεων για νέες προσωρινές θέσεις.

Στην Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020 διαπιστώνεται επίσης η δυσκολία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων να ανταποκριθούν στην κάλυψη των βασικών τρεχουσών αναγκών τους λόγω των περικοπών στους προϋπολογισμούς τους. Επίσης διαπιστώνεται ότι η

υποχρηματοδότηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για υποδομές και επιστημονικό εξοπλισμό εμπεριέχει τον κίνδυνο της υποκεφαλαιοποίησης των Ιδρυμάτων.

Για την σύνδεση της Ανώτατης Εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας αναφέρεται ότι είναι ισχνή και κατά συνέπεια περιορισμένη η συμβολή της στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας. Τα χρόνια της κρίσης παρουσιάζεται μειωμένη για τους κατόχους τίτλου προπτυχιακού κύκλου σπουδών όσο και για του κατόχους τίτλου μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών και διδακτορικών σπουδών. Αναφέρεται ότι το 2015 η ανεργία στους αποφοίτους Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων διαμορφώθηκε στο 20% ενώ στους κατόχους μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων στο 13,7%.

Σύμφωνα με τη Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης θετικά σημεία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων είναι η παροχή ανοιχτής πρόσβασης κυρίως λόγω της απουσίας διδασκτρών για προπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές, η παραγωγή βασικών ειδικοτήτων των επιστημονικών κατευθύνσεων, ο συντονισμός με τον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης, το γεγονός ότι εξακολουθούν να λειτουργούν ικανοποιητικά, κυρίως λόγω των προσπαθειών του προσωπικού τους, παρά την υποχρηματοδότηση, έχουν εγκαταστήσει διαδικασίες Διασφάλισης Ποιότητας και τέλος έχουν ικανοποιητική ερευνητική δραστηριότητα.

Για τη συνεισφορά του εκπαιδευτικού προσωπικού ο Φωτόπουλος γράφει *«Ωστόσο, αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός πως το “υποτιμημένο” και συστηματικά συκοφαντημένο εκπαιδευτικό προσωπικό ανταποκρίθηκε με σθένος, αφού στάθηκε στο ύψος των περιστάσεων, κρατώντας ουσιαστικά τις εκπαιδευτικές δομές λειτουργικές και ουσιαστικά παραγωγικές. Αν αναλογιστεί κανείς πως η τιτάνια αυτή προσπάθεια υλοποιήθηκε σε ένα κλίμα του οποίου βασικά χαρακτηριστικά ήταν η ελλιπής επιμορφωτική πολιτική, η ανεπαρκής επιστημονική και παιδαγωγική καθοδήγηση, οι χαμηλές αμοιβές και η υποστελέχωση των δομών εκπαίδευσης, καθίσταται σαφές πως το ανθρώπινο δυναμικό της χώρας, ακόμα και χωρίς απόλυτη συνείδηση της στάσης του, όχι μόνο αντιστάθηκε έμπρακτα στο κύμα της απορρύθμισης που επέφερε συνολικότερα η μνημονιακή υστερία, αλλά υπηρέτησε με αξιοπρέπεια τον δημόσιο ρόλο και την αποστολή του»* (Δημουλάς, Κουζής, 2018, 222).

Ο Dressler αναφέρει χαρακτηριστικά πως *«κανένα έργο δεν σταμάτησε εξαιτίας της έλλειψης χρηματοδότησης, αλλά ήταν αρκετά τα έργα που ανεστάλησαν λόγω της έλλειψης αφοσίωσης και αποτελεσματικότητας του έμψυχου δυναμικού που συμμετείχαν σε αυτά.* (Dressler, 2015, 25)

Στις αδυναμίες των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων περιλαμβάνονται, η στέρηση σε υποδομές φοιτητικής μέριμνας, το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός φοιτητών αδυνατεί να ανταπεξέλθει σε υψηλό επίπεδο σπουδών. Στις αδυναμίες περιλαμβάνεται η καθυστέρηση της λήψης του τίτλου σπουδών και η έλλειψη των διαδικασιών για τη διερεύνηση των παραγόντων που οδηγούν στην καθυστέρηση λήψης του τίτλου σπουδών ή στην εγκατάλειψη των σπουδών. Στις αδυναμίες περιλαμβάνεται επίσης η συνεχής μείωση του διδακτικού προσωπικού και των θέσεων απασχόλησης λόγω συνταξιοδότησης, της μη έγκρισης νέων θέσεων και της διαρροής στο εξωτερικό. Διαπιστώνεται η ανεπάρκεια των υποδομών για την κάλυψη

των αναγκών των Ιδρυμάτων, η μη ανεπαρκής κρατική χρηματοδότηση καθώς και η έλλειψη άλλων πηγών χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με τη Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 2016-2020, οι στρατηγικοί στόχοι για την Ανώτατη Εκπαίδευση είναι:

- α) η βελτίωση της ποιότητας των σπουδών και της μάθησης και ενίσχυση της πρόσβασης και του ανοικτού χαρακτήρα της Ανώτατης Εκπαίδευσης και
- β) η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και του ρόλου της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Για την επίτευξη των στόχων, για την αναβάθμιση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, προτείνεται η λήψη μέτρων για την ενίσχυση των διεθνών συνεργιών με την προώθηση και δημιουργία διμερών σχέσεων με ξένα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που θα περιλαμβάνουν προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών και ακαδημαϊκού προσωπικού, κοινές έρευνες, συνέδρια, εκπαιδευτικές δράσεις και ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών. Προτείνεται επίσης η αύξηση του ποσοστού κινητικότητας των φοιτητών και του προσωπικού στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS+. Για την αναβάθμιση της ποιότητας προτείνεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών σε ξένες γλώσσες σε τομείς που η Ελλάδα μπορεί να αναπτύξει ειδικευση ή πλεονέκτημα στη διεθνή κοινότητα.

Για την αναβάθμιση της ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης της Ελλάδας προτείνεται η λήψη μέτρων για την ενίσχυση των σπουδών και της έρευνας. Τα μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν την ενίσχυση των υποδομών για την έρευνα και την εκπαίδευση τα οποία συνιστούν επένδυση στη γνώση. Τα μέτρα θα καλύψουν τις ελλείψεις τόσο στις υποδομές όσο και στον επιστημονικό εξοπλισμό. Προτείνεται η λήψη μέτρων για την ανάπτυξη νέων υποδομών και αναβάθμιση των υφιστάμενων, για την κάλυψη των αναγκών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Για την επίτευξη των στόχων για την αναβάθμιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα θα πρέπει να σχεδιαστούν δράσεις ώστε να βελτιωθούν οι μέθοδοι διδασκαλίας για να γίνει η διαδικασία της εκπαίδευσης πιο ελκυστική και να μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις για μάθηση.

Τα μέτρα που προτείνονται είναι η χρησιμοποίηση και αξιοποίηση νέων τεχνολογιών στη διαδικασία της διδασκαλίας, ψηφιοποιημένες εκπαιδευτικές πηγές και μεθόδους, η προώθηση της κινητικότητας του εκπαιδευτικού προσωπικού προκειμένου να έρθει σε επαφή με νέες πρακτικές διδασκαλίας και νέα καινοτόμα προγράμματα.

Για την αντιμετώπιση των οικονομικών δυσχερειών των φοιτητών/τριων προβλέπονταν μια σειρά δράσεων που περιλαμβάνουν την οικονομική ενίσχυση με τη μορφή υποτροφιών σε προπτυχιακούς, μεταπτυχιακούς φοιτητές και διδακτορικούς και μεταδιδακτορικούς ερευνητές.

Επίσης για την μείωση των διαφορών που παρατηρούνται μεταξύ της συμμετοχής των ανδρών και των γυναικών στην Ανώτατη Εκπαίδευση προτείνεται η πραγματοποίηση δράσεων για την ενίσχυση της ισοτιμίας των δύο φύλων.

Επιδίωξη επίσης για την αναβάθμιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, είναι η ανάπτυξη και βελτίωση του εθνικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας το οποίο θα αξιολογεί την παρεχόμενη ποιότητα του διδακτικού και ερευνητικού έργου, αλλά και των προγραμμάτων σπουδών και όλων των υπηρεσιών διοικητικών, φοιτητικής μέριμνας, υποδομών και τη διαφάνεια στη διαχείριση των οικονομικών πόρων της Ακαδημαϊκής Μονάδας. Για την επίτευξη του στόχου για τη διασφάλιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση προβλέπονταν μέτρα για την υιοθέτηση δράσεων για την υποστήριξη του έργου της Ανώτατης Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας και η υποστήριξη των Μονάδων Διασφάλισης Ποιότητας.

Επίσης είναι απαραίτητα μέτρα για την ενίσχυση της ποιότητας του ερευνητικού έργου, στα μέτρα συμπεριλαμβάνονται δράσεις για την ανανέωση της ηλεκτρονικής πρόσβασης σε διεθνή περιοδικά και εκδότες.

Για τη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας προτείνεται η πραγματοποίηση πιλοτικών προγραμμάτων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας κάνοντας χρήση των δυνατοτήτων της σύγχρονης εποχής, της απεριόριστης πρόσβασης στην πληροφόρηση και έρευνα την περαιτέρω ενσωμάτωση στις διδασκαλίες του σύγχρονου, ασύγχρονου e-learning, σε όλες τις περιφέρειες σε συνεργασία με τους εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου και τα ερευνητικά κέντρα που υλοποιούν αντίστοιχα έργα. Περιλαμβάνεται επίσης η κατάρτιση του εκπαιδευτικού προσωπικού σε θέματα νέων μορφών διδασκαλίας και σχεδιασμού προγραμμάτων σπουδών συμπεριλαμβανομένης της διάστασης της διεθνοποίησης.

Μέτρα επίσης προβλέπεται να ληφθούν με στόχο τη χάραξη του πλαισίου και ορισμού συνθηκών και απαραίτητων προϋποθέσεων που θα επιτρέψουν τη λειτουργία Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων σπουδών σε ξένες γλώσσες ώστε να γίνουν ελκυστικά σε φοιτητές σε άλλες χώρες.

Προκειμένου να βελτιωθούν τα επίπεδα φοίτησης και η επιτυχής ολοκλήρωση των σπουδών στην Ανώτατη Εκπαίδευση τα οποία λόγω της δραματικής αύξησης των ποσοστών ανεργίας και των νοικοκυριών που διαβιούν κάτω από τα όρια της φτώχειας, επηρεάζονται αρνητικά παρότι οι σπουδές στη χώρα μας είναι δωρεάν, προτείνεται η λήψη μέτρων για την ενίσχυση των υποδομών φοιτητικής μέριμνας αλλά και την αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών για την κάλυψη των αναγκών μεγαλύτερου αριθμού φοιτητών.

Οι φοιτητές ενισχύονται οικονομικά ώστε να επιτύχουν την ολοκλήρωση των σπουδών, με ενέργειες που περιλαμβάνουν υποτροφίες και υποστήριξη στέγασης σε άτομα που κυρίως προέρχονται από ειδικές κοινωνικές ομάδες πληθυσμού και αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα δυσμενείς κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες.

Προτείνεται η μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών που απαιτούνται από τους φοιτητές για εγγραφή, σίτιση, στέγαση, κάρτα μετακινήσεων.

Για να ενισχυθεί η αύξηση του ποσοστού της έγκαιρης ολοκλήρωσης σπουδών προτείνεται η παροχή υποτροφιών καθώς και παροχή οικονομικής υποστήριξης της

στέγασης των φοιτητών. Δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σπουδών μέσα από παροχές φοιτητικής μέριμνας προς τους φοιτητές ώστε σταδιακά να μειωθούν οι παροχές οικονομικής στήριξης στέγασης.

Κρίνεται επιβεβλημένη η βελτίωση του θεσμικού και διοικητικού πλαισίου προκειμένου να εξασφαλισθεί η εύρυθμη λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

Στην Στρατηγική θεωρείται απαραίτητη η ενίσχυση της κινητικότητας και της διεθνοποίησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου σχεδιάζεται η αξιοποίηση του πλαισίου του νέου ERASMUS+ για τους φοιτητές, τις σχολές των ανώτατων ιδρυμάτων και το προσωπικό και επέκταση των δικτύων των συνεργαζόμενων Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης με φορείς από τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην αναγκαιότητα λήψης μέτρων ώστε ως το 2020 να συμμετέχει τουλάχιστον το 20% των φοιτητών σε προγράμματα κινητικότητας ERASMUS+ ή σε κάποιο άλλο ευρωπαϊκό ή διεθνές πρόγραμμα πρακτικής άσκησης. Για τη βελτίωση της σύνδεσης της Ανώτατης Εκπαίδευσης με την κοινωνία και την αγορά εργασίας, μέσα από μια σειρά μέτρων επιδιώκεται η ενίσχυση της δικτύωσης του παραγόμενου ακαδημαϊκού έργου για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η διατήρηση και προστασία του ανθρώπινου δυναμικού στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, η αποτροπή της απώλειας του επιστημονικού προσωπικού στο εξωτερικό, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας, της παραγωγικής βάσης της χώρας και των κοινωνικών-πολιτισμικών ομάδων ώστε να ενισχυθεί η παραγωγική ανασυγκρότηση.

Ιδιαίτερη μέριμνα γίνεται στην αναγκαιότητα σχεδιασμού μέτρων που θα συμβάλλουν στη αντιμετώπιση και αποτροπή της διαρροής επιστημόνων (brain-drain), φαινόμενο που παρατηρείται έντονα τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας.

Για τη διατήρηση και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού στα πανεπιστημιακά ιδρύματα καθώς και την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα της έρευνας προβλέπεται η ανάπτυξη δράσεων συνδυαστικά με την Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας. Προβλέπονται μέτρα για την ενίσχυση του ερευνητικού έργου που περιλαμβάνουν ένα σύνολο δράσεων για την ενδυνάμωση του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού, την ενίσχυση των ερευνητικών δεξιοτήτων νέων ερευνητών με στόχο την παραγωγή ερευνητικών αποτελεσμάτων υψηλής ποιότητας αλλά και ερευνητών σε μεταπτυχιακό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο διδακτορικής και μεταδιδακτορικής έρευνας. Ιδιαίτερη μέριμνα προβλέπεται να δοθεί ώστε να ενισχυθεί η συμμετοχή των γυναικών καθώς και των ατόμων που πληρούν χαμηλά εισοδηματικά κριτήρια.

Όπως αναφέρεται στην Στρατηγική για την αναβάθμιση της ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση στην Ελλάδα, ο σύγχρονος κόσμος της αγοράς εργασίας στην Ευρώπη επιζητά συνεχώς περισσότερους πτυχιούχους με γνώσεις από την Ανώτατη Εκπαίδευση. Σε αυτό το πλαίσιο τα ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα οφείλουν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου της αγοράς εργασίας και να αναπτύξουν συνεργασίες μεταξύ άλλων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων. Η ανάπτυξη συνεργασιών θα προσδώσει μια νέα διάσταση στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας αφού θα συνδεθεί η καινοτομία και το παραγόμενο υλικό της έρευνας με τον κόσμο της εργασίας. Στα

μέτρα για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και καινοτομίας και σύνδεσης με την αγορά εργασίας περιλαμβάνεται η πρακτική άσκηση σε πραγματικό περιβάλλον των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενσωματωμένη στο Πρόγραμμα Σπουδών των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης. Επίσης προτείνεται η λήψη μέτρων για την προώθηση επιχειρηματικών δράσεων σε επίπεδο αυτοαπασχόλησης νέων επιστημόνων. Στόχος είναι η υποστήριξη πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανέργων και αυτοαπασχολούμενων για την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας συναφούς με την ειδικότητά τους. Στόχος είναι η μείωση της ανεργίας των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω της αυτοαπασχόλησης.

Ιδιαίτερη μέριμνα χρειάζεται να δοθεί στην παρακολούθηση της επαγγελματικής πορείας των αποφοίτων και της καλύτερης και αποδοτικότερης σύνδεσης της ανώτατης εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας. Προτείνονται δράσεις για απόκτηση εργασιακής και ακαδημαϊκής εμπειρίας, ανάπτυξης συνεργασιών-συμπράξεων ακαδημαϊκού/ερευνητικού/επιχειρηματικού κόσμου.

Η διάσταση της ισότιμης συμμετοχής των δύο φύλων προβλέπεται θα περιληφθεί στο σχεδιασμό των παρεμβάσεων που αφορούν στην ακαδημαϊκή εμπειρία ώστε να μειωθούν οι διαφορές που παρατηρούνται στη συμμετοχή ανδρών και γυναικών.

Στο πλαίσιο της Ανώτατης Εκπαίδευσης σχεδιάζονται μέτρα για την ενίσχυση των παρεχόμενων υπηρεσιών συμβουλευτικής σταδιοδρομίας των φοιτητών και των αποφοίτων. Οι νέες υπηρεσίες σταδιοδρομίας θα πρέπει να παρέχουν πληροφόρηση σχετικά με τις διαθέσιμες υποτροφίες, τις σπουδές στο εξωτερικό ή συμβουλές που να αφορούν τις διαθέσιμες επιλογές μετά την αποφοίτηση, τη διασύνδεση με την τοπική και εγχώρια αγορά εργασίας, καθώς και δράσης επιμόρφωσης των φοιτητών σε θέματα διαχείρισης σταδιοδρομίας και ανάπτυξης οριζόντιων δεξιοτήτων συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης σε θέματα επιχειρηματικότητας. Η παροχή συμβουλευτικής μπορεί να σχετίζεται με προσωπικά ζητήματα, δυσκολίες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια των σπουδών με στόχο την επιτυχή ολοκλήρωσή τους. Θα πρέπει να στελεχώνονται με πεπειραμένο και εξειδικευμένο προσωπικό.

Η Δομή Απασχόλησης Σταδιοδρομίας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης προβλέπεται να παρέχει στους φοιτητές και στους απόφοιτους των Ιδρυμάτων πληροφόρηση για ζητήματα σταδιοδρομίας και υπηρεσίες συμβουλευτικής σταδιοδρομίας υποστηρίζοντας τους τόσο στη διάγνωση κλίσεων και δεξιοτήτων όσο και σε ζητήματα επιλογής σταδιοδρομίας, περαιτέρω σπουδών και στην εξεύρεση εργασίας καθώς και κατάρτιση σε θέματα επιχειρηματικότητας, να μεριμνά για την πρακτική άσκηση των φοιτητών σε συνεργασία με το Γραφείο Πρακτικής Άσκησης, να οργανώνει σεμινάρια, διαλέξεις, συμβουλευτική, επαφές με μέντορες για τους φοιτητές και αποφοίτους των σε ζητήματα καινοτομίας και κοινωνικής δράσης, να οργανώνει κάθε είδους δραστηριότητες προώθησης της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας μεταξύ των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, να παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης των φοιτητών με σκοπό την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς αυτούς για την ομαλή ένταξή τους στην ανώτατη εκπαίδευση και την επιτυχή περάτωση των σπουδών τους και να μεριμνά για την άμεση επαφή με την κοινωνία, την επιχειρηματική κοινότητα και τους τοπικούς φορείς.

3.Μεθοδολογία έρευνας

Για την πραγματοποίηση της διπλωματικής εργασίας επιλέχθηκε η βιβλιογραφική επισκόπηση και η ανάλυση των οικονομικών στοιχείων της περιόδου που ερευνάται. Με το υπ' αριθμ. πρωτ. 7467/30-07-2019 Παντείου Πανεπιστημίου, έγγραφο προς την Πρύτανη του Παντείου Πανεπιστημίου, ζητήθηκε και λήφθηκε η έγκριση για τη χορήγηση αντιγράφων των εγκεκριμένων απολογισμών-ισολογισμών της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018 και η χρησιμοποίηση στοιχείων των απολογισμών στην παρούσα εργασία.

Τα οικονομικά στοιχεία που παρουσιάζονται και αναλύονται στην παρούσα εργασία περιλαμβάνονται στους εγκεκριμένους, από τα αρμόδια όργανα, απολογισμούς-ισολογισμούς της Οικονομικής Διαχείρισης του Παντείου Πανεπιστημίου, οικονομικών ετών 2009-2018. Κρίθηκε σκόπιμο τα στοιχεία να αναλυθούν συγκριτικά από το οικονομικό έτος 2009, ένα έτος πριν την έναρξη της ονομαζόμενης ως κρίσης χρέους.

4. Μελέτη περίπτωσης

4.1 «Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» (ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 1845/τ Β' /3 Σεπτεμβρίου 2009).

Πριν περάσουμε στην ανάλυση των οικονομικών στοιχείων θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε σε κάποιες γενικές πληροφορίες για το Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Η Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών άρχισε να λειτουργεί το 1932 και τα επίσημα εγκαίνια της έγιναν τον Μάρτιο του 1934. Την περίοδο εκείνη δεν ήταν κρατική και λειτουργούσε ως Κοινωφελές Εκπαιδευτικό Ίδρυμα κατά το πρότυπο της Ελευθέρας Σχολής Πολιτικών Επιστημών του Παρισιού.

Με τον αναγκαστικό Νόμο 205/1936 η Σχολή αναγνωρίστηκε ως «αυτοτελές ελεύθερον ίδρυμα Ανωτάτης Εκπαιδευσεως». Μεταξύ άλλων που αφορούν στη λειτουργία της Σχολής ορίστηκε ότι «το πτυχίον της Σχολής αναγνωρίζεται ως παρέχον δικαίωμα προτιμήσεως εις τας περιπτώσεις διορισμού και προαγωγής των δημοσίων υπηρεσιών».

Με τον Νόμο αυτό η λειτουργία της Σχολής ετέθη υπό την αιγίδα των Νόμων του Κράτους και αποτέλεσε μεγάλο βήμα για την κρατικοποίησή της.

Με τον αναγκαστικό Νόμο 886/2-10-1937 Σχολή αναγορεύθηκε σε Ίδρυμα Ανώτατης Εκπαίδευσης με τη μορφή του Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου.

Με το Π.Δ. 377/1989 η Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών μετονομάστηκε σε Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών σήμερα αποτελείται από 9 Ακαδημαϊκά Τμήματα και το πλήθος των φοιτητών/τριων που φοιτούν είναι περίπου 8.000 ενεργοί φοιτητές ενώ ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων προπτυχιακών φοιτητών του ανέρχεται περίπου σε 18.500. Έχει επεκτείνει τις δραστηριότητές του σε δράσεις που ενισχύουν τη συνεργασία με άλλα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό στους τομείς της έρευνας και του επιστημονικού διαλόγου. Είναι ένας χώρος ελεύθερης διακίνησης ιδεών και συμβάλλει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της επιστημονικής γνώσης προκειμένου να ανταποκριθεί σε ζητήματα που απασχολούν την κοινωνία και άπτονται των γνωστικών αντικειμένων που θεραπεύει.

Η μελέτη περίπτωσης κρίθηκε σκόπιμο να ξεκινήσει με την «Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» (2009), στην οποία μεταξύ άλλων είχε εγκριθεί το τετραετές ακαδημαϊκό – αναπτυξιακό πρόγραμμα 2009–2012 που έχει υποβάλει το Πάντειο Πανεπιστήμιο προς το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η Προγραμματική συμφωνία που περιελάμβανε τον τετραετή προγραμματισμό του Ιδρύματος από το 2009 έως το 2012 υπεγράφη ένα έτος πριν την ένταξη της Ελλάδας

στα μνημόνια και την αναγκαστική επιτροπεία από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Τρόϊκα.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Πάντειο Πανεπιστήμιο είχαν δεσμευθεί αμοιβαία να εκπληρώσουν το σύνολο των υποχρεώσεων που απέρρεαν από το εγκεκριμένο τετραετές ακαδημαϊκό – αναπτυξιακό πρόγραμμα 2009–2012 του Ιδρύματος.

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, είχε δεσμευθεί στο πλαίσιο του τακτικού προϋπολογισμού του Κράτους για τα Α.Ε.Ι., να κατανείμει τη δημόσια χρηματοδότηση στο Ίδρυμα σύμφωνα με ενιαία και αντικειμενικά κριτήρια με γνώμονα τους στόχους του εγκεκριμένου τετραετούς ακαδημαϊκού – αναπτυξιακού προγράμματος 2009–2012 του Ιδρύματος.

Για την κατανομή της χρηματοδότησης θα λαμβάνονταν υπόψη και τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν συγκεκριμένες αδυναμίες στη λειτουργία του Ιδρύματος.

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο, τόσο σε επίπεδο κεντρικής διοίκησης όσο και σε επίπεδο Σχολών και Τμημάτων, είχε αναλάβει από την πλευρά του την υποχρέωση να εκπληρώσει το σύνολο των στόχων που αναφέρονταν στο εγκεκριμένο τετραετές ακαδημαϊκό – αναπτυξιακό πρόγραμμά του για τα έτη 2009–2012.

Στο πλαίσιο αυτό είχε αναλάβει τη δέσμευση α) να εφαρμόζει τις διαδικασίες που προβλέπονται για τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση β) να εκθέτει στην Πολιτεία με τεκμηριωμένο τρόπο τις ανάγκες του για χρηματοδότηση και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού του γ) να διαμορφώσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη της διδασκαλίας και της έρευνας δ) να προγραμματίσει την ανάπτυξη των υποδομών του καθώς και τον εξορθολογισμό των δαπανών λειτουργίας του με γνώμονα τις αρχές της αιεφόρου ανάπτυξης.

Επίσης το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων είχε προσδιορίσει την κατανομή της επιχορήγησης για τον τακτικό προϋπολογισμό του Ιδρύματος.

Για την κατανομή της επιχορήγησης λαμβάνονταν υπόψη οι συντελεστές του αλγορίθμου (φοιτητές, δείκτης κόστους σπουδών, προσωπικό, διορθωτικοί συντελεστές) και η βαρύτητα αυτών, όπως υιοθετήθηκε από την 58η Σύνοδο των Πρυτάνεων (13–14.6.2008).

Σύμφωνα με τα ανωτέρω η επιχορήγηση για τον τακτικό προϋπολογισμό ανά οικονομικό έτος ήταν η εξής :

2009	2010	2011	2012
5.700.000	5.900.000	6.700.000	7.400.000

*ποσά σε ευρώ

Επίσης το ποσό των συνολικών πιστώσεων για κτιριακά έργα, συντηρήσεις, έργα υποδομής, μελέτες και εξοπλισμούς ανέρχονταν σε 12.361,158,00 ευρώ.

Το Πανεπιστήμιο είχε αναλάβει να εκτελέσει τα έργα σύμφωνα με την χρονοκατανομή των πιστώσεων ανά έργο, όπως εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα.

A / A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	2009	2010	2011	2012	ΣΥΝΟΛΟ
1.	ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠ.	500.000,00	3.500.000,00	3.250.000,00	0,00	7.250.000,00
2.	ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΚΤΙΡΙΩΝ	400.000,00	600.000,00	600.000,00	645.048,00	2.245.048,00
3.	ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	150.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	750.000,00
4.	ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗΣ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ	16.660,00				16.660,00
5.	ΜΕΛΕΤΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	350.000,00	650.000,00			1.000.000,00
6.	ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΤΙΡΙΩΝ	100.000,00	149.450,00			249.450,00
7.	ΜΕΛΕΤΗ ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΤΕΡΥΓΑΣ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ	200.000,00	450.000,00			650.000,00
8.	ΜΕΛΕΤΗ ΝΕΟΥ ΠΟΛΥΩΡΟΦΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΙΩΣΗΦ ΡΩΓΩΝ	50.000,00	150.000,00			200.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	1.766.660,00	5.699.450,00	4.050.000,00	845.048,00	12.361.158,00

4.2 Κρατικές επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018

Στον πίνακα που ακολουθεί έχουν αποτυπωθεί οι εγκεκριμένοι προϋπολογισμοί εσόδων και οι επιχορηγήσεις που εισέπραξε το Πανεπιστήμιο από τον κρατικό προϋπολογισμό, ανά κατηγορία δαπάνης. Στην επιχορήγηση για δαπάνες λειτουργίας περιλαμβάνονται και οι επιχορηγήσεις για τη λειτουργία των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 2008 ΕΩΣ ΤΟ 2018

	Εγκεκριμένος Τακτικός Προϋπολογισμός Εσόδων	Επιχορήγηση για δαπάνες λειτουργίας(περι λαμβάνονται και οι επιχορηγήσεις για τη λειτουργία των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών)	Επιχορήγηση για λειτουργία φοιτητικών συσσιτίων	Επιχορήγηση για δαπάνες μισθοδοσίας έκτακτου διδακτικού προσωπικού
Οικονομικό έτος 2009	8.745.001,00 €	5.358.600,00 €	1.440.000,00 €	300.000,00 €
Οικονομικό έτος 2010	7.903.570,00 €	4.184.720,00 €	1.224.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	4.633.838,15 €	2.891.500,00 €	400.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	6.188.600,00 €	3.828.000,00 €	1.350.000,00 €	31.500,00 €
Οικονομικό έτος 2013	4.945.400,00 €	3.000.000,00 €	1.250.000,00 €	20.000,00 €
Οικονομικό έτος 2014	4.806.800,00 €	2.500.000,00 €	1.250.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2015	4.455.843,00 €	2.502.000,00 €	1.310.000,00€	55.254,42 €
Οικονομικό έτος 2016	3.665.243,00 €	1.865.000,00 €	1.250.000,00 €	70.000,00 €
Οικονομικό έτος 2017	4.408.993,00 €	1.878.500,00 €	1.370.000,00 €	70.000,00 €

Οικονομικό έτος 2018	4.864.536,00 €	2.491.332,00€	1.250.000,00 €	70.000,00 €
----------------------	----------------	---------------	----------------	-------------

Σύμφωνα με τον πίνακα η μείωση των επιχορηγήσεων για δαπάνες λειτουργίας από το οικονομικό έτος 2009 έως και το οικονομικό έτος 2018 ήταν μεσοσταθμικά 53,5%. Για κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του το Πάντειο Πανεπιστήμιο έλαβε τη μικρότερη επιχορήγηση το οικονομικό έτος 2016. Το 2017 και το 2018 παρατηρείται αυξητική πορεία στους προϋπολογισμούς εσόδων του Πανεπιστημίου μετά από τη διαπίστωση, όπως αυτή αποτυπώνεται την Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα 2016-2020 το 2016, της δυσκολίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων να ανταποκριθούν στην κάλυψη των βασικών τρεχουσών αναγκών τους λόγω των περικοπών στους προϋπολογισμούς τους.

Για τη λειτουργία φοιτητικών συσσιτίων η μείωση από το οικονομικό έτος 2009 έως και το οικονομικό έτος 2018 ήταν μεσοσταθμικά 13,1%.

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο εισέπραξε το οικονομικό έτος 2011 τη μικρότερη επιχορήγηση για την κάλυψη των δαπανών για τη σίτιση των φοιτητών του.

Για δαπάνες μισθοδοσίας έκτακτου διδακτικού προσωπικού την ίδια χρονική περίοδο, η μείωση της επιχορήγησης ήταν μεσοσταθμικά 76,6%.

Όπως φαίνεται και στον πίνακα, τα οικονομικά έτη 2010, 2011 και 2014 το Πανεπιστήμιο δεν έλαβε επιχορήγηση για την κάλυψη δαπανών μισθοδοσίας έκτακτου διδακτικού προσωπικού.

Από τις οικονομικές καταστάσεις του 2012 προκύπτει ότι εγγράφεται ως νέο προβλεπόμενο έσοδο, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η εισφορά για έμμεσες λειτουργικές δαπάνες του Πανεπιστημίου από τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας για την κάλυψη των αναγκών του. Δηλαδή θεσμοθετείται η εισφορά για την κάλυψη εξόδων την ίδια περίοδο χρονικά που επιβάλλονται δραματικές μειώσεις στην χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό.

4.3 Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού Παντείου Πανεπιστημίου από το 2009-2018

Στην ανάλυση των δαπανών στον πίνακα που ακολουθεί αποτυπώνονται οι εγκεκριμένοι προϋπολογισμοί εξόδων του Πανεπιστημίου καθώς και η δραματική μείωση του τακτικού προϋπολογισμού εξόδων του Παντείου Πανεπιστημίου από το οικονομικό έτος 2012 όταν εντάχθηκαν τα διαθέσιμα κεφαλαία του στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I). Εκτενής ανάλυση των επιπτώσεων του P.S.I. ακολουθεί σε επόμενη ενότητα.

Όπως προκύπτει από τις οικονομικές καταστάσεις το Πάντειο Πανεπιστήμιο έως το 2011 έκανε χρήση των ταμειακών υπολοίπων του για την κατάρτιση του προϋπολογισμού εξόδων για την κάλυψη των αναγκών του. Από το 2012 και μετά δεν επιτρέπονταν η χρήση τους σύμφωνα με τα μεσοπρόθεσμα προγράμματα τα οποία εφαρμόστηκαν λόγω των μνημονιακών πολιτικών.

Ας σημειωθεί ότι είδη δαπανών που περιλαμβάνονται στον τακτικό προϋπολογισμό ως δαπάνες λειτουργίας είναι η κάλυψη διαφόρων ειδών αμοιβών νομικών, τεχνικών, συγγραφέων, καλλιτεχνών, γραφείων και ιδιωτών για εκτέλεση μηχανογραφικών εργασιών, αμοιβές φυσικών προσώπων. Περιλαμβάνονται οδοιπορικά έξοδα μετακίνησης, διαμονής και ημερήσιας αποζημίωσης προσωπικού του ΑΕΙ και φιλοξενούμενων, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό. Συντήρηση και επισκευή κτιρίων, λοιπών μονίμων εγκαταστάσεων, τηλεπικοινωνιακών μέσων, επίπλων. Προμήθεια εποπτικών μέσων διδασκαλίας, βιβλίων, περιοδικών και λοιπών εκδόσεων, γραφικής ύλης και μικροαντικειμένων γραφείου, ειδών αθλητισμού, φαρμακευτικού υλικού, ειδών συντήρησης και επισκευής κτιρίων, ειδών καθαριότητας και ευπρεπισμού, ειδών συντήρησης και επισκευής επίπλων, προμήθειες εξοπλισμού γραφείων, εργαστηρίων. Μισθώματα κτιρίων, μισθώματα για στέγαση φοιτητών. Μεταφορές φοιτητών. Προμήθεια επίπλων, ηλεκτρικών συσκευών και μηχανημάτων κλιματισμού γραφείων, φωτοτυπικών μηχανημάτων, κινηματογραφικών μηχανών. Κάλυψη ταχυδρομικών τελών, τηλεφωνίας, εξόδων άρδευσης και ύδρευσης, φωτισμού. Εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων. Τέλος περιλαμβάνεται η επισκευή και συντήρηση κτιρίων, η επισκευή και συντήρηση κτιρίων που μισθώνονται για στέγαση Δημοσίων Υπηρεσιών, η προμήθεια αυτοκινήτων, η αγορά ακινήτων.

Στον τακτικό προϋπολογισμό του Παντείου Πανεπιστημίου τα οικονομικά έτη 2009 και 2010 ήταν εγκεκριμένα τα ποσά των 6.000.000,00 € και 4.598.000,00 € αντίστοιχα, για αγορά ακινήτου. Το Πανεπιστήμιο κατά τα οικονομικά έτη 2009 και 2010 είχε προκηρύξει διαγωνισμό για αγορά ακινήτου για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών του, ο οποίος κηρύχθηκε άγονος.

Από την ανάλυση των εγκεκριμένων προϋπολογισμών προκύπτει ότι ο μικρότερος προϋπολογισμός εξόδων του Πανεπιστημίου από το 2009 έως το 2018 ήταν το οικονομικό έτος 2016 όταν είχε λάβει τη μικρότερη χρηματοδότηση για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας του.

Η μείωση των προϋπολογισμών εξόδων από το 2009 έως το 2018 ήταν μεσοσταθμικά 75,5%.

	Εγκεκριμένος Τακτικός Προϋπολογισμός Εξόδων	Δαπάνες λειτουργίας {συμπεριλαμβάνονται οι Δαπάνες λειτουργίας φοιτητικών συσσιτίων και οι δαπάνες μισθοδοσίας έκτακτου διδακτικού προσωπικού (βασικός μισθός)}	Δαπάνες λειτουργίας φοιτητικών συσσιτίων	Δαπάνες μισθοδοσίας έκτακτου διδακτικού προσωπικού (βασικός μισθός)
--	--	--	--	---

Οικονομικό έτος 2009	23.723.775,66 €	4.990.951,56 €	1.197.306,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	24.953.604,32 €	6.408.347,09 €	1.038.069,00 €	149.988,57 €
Οικονομικό έτος 2011	25.384.986,74 €	7.377.205,33 €	1.640.414,70 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	8.356.308,78 €	4.818.476,94 €	1.530.729,90 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	7.336.378,26 €	5.661.588,13 €	1.366.875,90 €	1.197,43 €
Οικονομικό έτος 2014	5.708.522,30 €	3.845.358,61 €	1.287.806,40 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2015	4.875.208,29 €	3.709.492,29 €	1.304.707,50 €	9.366,75 €
Οικονομικό έτος 2016	4.452.256,43 €	2.953.223,97 €	1.230.000,00 €	14.923,06 €
Οικονομικό έτος 2017	4.979.017,63 €	3.354.984,04 €	1.532.127,00 €	34.000,99 €
Οικονομικό έτος 2018	5.789.338,40 €	4.035.429,58 €	1.291.296,00 €	0,00 €

4.4 Εγκεκριμένοι Προϋπολογισμοί Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών από το 2009 έως το 2018

Επιλέχθηκε η ανάλυση των οικονομικών μεγεθών των εγκεκριμένων προϋπολογισμών και των δαπανών των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου για να διερευνηθεί η αναγκαιότητα επιβολής διδάκτρων για την κάλυψη των αναγκών λειτουργίας τους, μετά από τη θεσμοθέτηση τους στο Νόμο 4009/2011.

Τα Προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου παρέχονται μέχρι σήμερα δωρεάν χωρίς την καταβολή διδάκτρων. Για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας επιχορηγούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Σύμφωνα με τους πίνακες που ακολουθούν, οι πραγματοποιηθείσες δαπάνες σε βάρος των εγκεκριμένων προϋπολογισμών των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών τα οικονομικά έτη 2009, 2010 και 2011 ήταν ελάχιστες ή μηδενικές.

Το αντίθετο συμβαίνει από το 2012 έως και το 2017. Δηλαδή ενώ είναι πολύ μικρότεροι οι εγκεκριμένοι προϋπολογισμοί είναι υψηλότερο το μέγεθος των δαπανών που πραγματοποιήθηκαν σε σχέση με προηγούμενα οικονομικά έτη και τα μεγέθη των εγκεκριμένων προϋπολογισμών των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Το οικονομικό έτος 2018, όπως προκύπτει από τα απολογιστικά στοιχεία, τα μεταπτυχιακά προγράμματα δεν εισέπραξαν επιχορήγηση.

α. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	83.718,48 €	9.999,99 €
Οικονομικό έτος 2010	83.718,48 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	119.058,49 €	431,73 €
Οικονομικό έτος 2012	9.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	12.984,04 €	5,776,44 €
Οικονομικό έτος 2014	14.104,90 €	8.724,88 €
Οικονομικό έτος 2015	7.165,89 €	3.231,24 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	1.700,00 €	1.700,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

β. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	39.975,73 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	39.975,73 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	39.975,73 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2014	0,00 €	0,00 €

Οικονομικό έτος 2015	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2016	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

γ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	99.600,00 €	1.471,44 €
Οικονομικό έτος 2010	99.600,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	143.468,56 €	1.276,26 €
Οικονομικό έτος 2012	9.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	12.507,74 €	5.307,74 €
Οικονομικό έτος 2014	13.572,40 €	6.372,40 €
Οικονομικό έτος 2015	7.164,09 €	5.881,19 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	1.686,78 €	1.589,15 €
Οικονομικό έτος 2018		

δ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	119.300,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	119.300,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	188,600,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	9.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	16.104,99 €	8.904,99 €
Οικονομικό έτος 2014	14.148,96 €	7.121,36 €
Οικονομικό έτος 2015	6.964,49 €	6.964,49 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €

Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

ε. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	111.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	111.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	172.800,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	45.447,84 €	15.409,05 €
Οικονομικό έτος 2013	41.238,02 €	23.371,05 €
Οικονομικό έτος 2014	21.611,57 €	10.016,37 €
Οικονομικό έτος 2015	9.933,64 €	7.200,75 €
Οικονομικό έτος 2016	12.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	5.796,42 €	5.796,42 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

στ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ψυχολογίας

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	107.800,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	107.800,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	198.480,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2014	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2015	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2016	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €

Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €
----------------------	--------	--------

ζ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	101.981,45 €	2.327,06 €
Οικονομικό έτος 2010	101.981,45 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	124.480,40 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	14.225,06 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	12.455,06 €	1.385,06 €
Οικονομικό έτος 2014	14.370,01 €	10.378,01 €
Οικονομικό έτος 2015	2.522,17 €	2.044,17 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

η. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	34.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	34.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	57.670,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	5.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	8.997,33 €	2.010,99 €
Οικονομικό έτος 2014	7.992,01 €	3.992,01 €
Οικονομικό έτος 2015	3.726,86 €	3.443,86 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	1.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

θ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	34.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	34.500,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	57.670,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	5.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	4.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2014	7.966,13 €	3.966,13 €
Οικονομικό έτος 2015	3.999,60 €	3.999,60 €
Οικονομικό έτος 2016	7.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	5.445,78 €	5.445,78 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

ι. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Γενικού Τμήματος Δικαίου

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	23.000,00 €	2.914,68 €
Οικονομικό έτος 2010	23.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2011	55.625,32 €	5.000,00 €
Οικονομικό έτος 2012	9.000,00 €	0,00€
Οικονομικό έτος 2013	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2014	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2015	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2016	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

κ. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός	Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	23.000,00 €	0,00€
Οικονομικό έτος 2010	23.000,00 €	0,00€
Οικονομικό έτος 2011	68.340,00 €	3.115,25 €
Οικονομικό έτος 2012	15.000,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	21.809,52 €	8.608,48 €
Οικονομικό έτος 2014	20.251,19 €	5.051,19 €
Οικονομικό έτος 2015	15.139,42 €	9.139,42 €
Οικονομικό έτος 2016	14.950,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2017	0,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2018	0,00 €	0,00 €

4.5 Αποτίμηση Μετοχικού Χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου από το 2009 έως το 2018

Στα μεγέθη της αποτίμησης του Μετοχικού Χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου από το οικονομικό έτος 2009 έως και το οικονομικό 2018, όπως αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί, είναι εμφανής η δραματική μείωση, η οποία ανέρχεται μεσοσταθμικά στο 88,07% .

Οικονομικό έτος 2009	492.393,36 €
Οικονομικό έτος 2010	228.027,07 €
Οικονομικό έτος 2011	80. 279,23 €
Οικονομικό έτος 2012	80.212,12 €
Οικονομικό έτος 2013	73.947,13 €
Οικονομικό έτος 2014	46.086,53 €

Οικονομικό έτος 2015	43.379,18 €
Οικονομικό έτος 2016	49.976,23 €
Οικονομικό έτος 2017	72.783,72 €
Οικονομικό έτος 2018	58.709,40 €

4.6 Τόκοι από καταθέσεις σε τράπεζες, πρόσδοδος από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων, μερίσματα μετοχών

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του είχε καταρτίσει τους προϋπολογισμούς εσόδων κάνοντας χρήση και των τόκων από καταθέσεις σε τράπεζες (το Πανεπιστήμιο τηρεί λογαριασμούς στην Τράπεζα της Ελλάδας, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία), προσόδους από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων (από το 2014 και μετά).

Η μείωση τους, όπως αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα, είχε ισόποσες αρνητικές επιπτώσεις στα προβλεπόμενα έσοδα και συνεπώς στις δαπάνες που μπορούσε να πραγματοποιήσει για τη λειτουργία του.

	Τόκοι από καταθέσεις σε τράπεζες	Πρόσοδος από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων	Μερίσματα μετοχών
Οικονομικό έτος 2009	689.800,79 €	-	0,00 €
Οικονομικό έτος 2010	698.058,80 €	-	56.643,52 €
Οικονομικό έτος 2011	757.267,87 €	-	7.186,68 €
Οικονομικό έτος 2012	13.564,25 €	-	2.304,51 €
Οικονομικό έτος 2013	29.476,19 €	-	1.852,14 €
Οικονομικό έτος 2014	8.150,55 €	153.077,34 €	2.063,24 €
Οικονομικό έτος 2015	27.595,95 €	140.292,45 €	2.061,42 €

Οικονομικό έτος 2016	75.609,06 €	236.937,77 €	2.006,76 €
Οικονομικό έτος 2017	84.530,09 €	229.868,48 €	2.030,94 €
Οικονομικό έτος 2018	108.916,25 €	230.354,33 €	2.040,82 €

4.7 Ταμειακά υπόλοιπα – διαθέσιμα κεφάλαια

Το Πανεπιστήμιο όπως προκύπτει από τις οικονομικές καταστάσεις, τηρεί τους λογαριασμούς του α) ταμειακής διαχείρισης και β) διαθέσιμων κεφαλαίων στην Τράπεζα της Ελλάδας. Στον πίνακα που ακολουθεί αναλύεται το σύνολο των ταμειακών διαθέσιμων στους λογαριασμούς. Έως και το 2011 τα ταμειακά διαθέσιμα αντιστοιχούν σε ευρώ. Από το 2012 τα υπόλοιπα στον λογαριασμό διαθέσιμων κεφαλαίων εντάχθηκαν στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και μετατράπηκαν σε μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο. Από το 2012 και εντεύθεν το Πανεπιστήμιο δεν επιτρέπονταν να κάνει χρήση αυτών για την κατάρτιση του Τακτικού Προϋπολογισμού του για την κάλυψη των αναγκών του, σύμφωνα με τα μεσοπρόθεσμα προγράμματα και την ισχύουσα νομοθεσία .

Οικονομικό έτος 2009	20.627.470,25 €
Οικονομικό έτος 2010	21.335.081,72 €
Οικονομικό έτος 2011	18.935.228,32 €
Οικονομικό έτος 2012	8.308.607,41 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 6.102.275,15€)
Οικονομικό έτος 2013	7.857.070,36 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 6.188.415,08 €)
Οικονομικό έτος 2014	8.585.346,57 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 6.113.826,83 €)
Οικονομικό έτος 2015	9.257.945,37 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 6.389.717,49 €)
Οικονομικό έτος 2016	9.652.763,67 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 6.583.486,30 €)
Οικονομικό έτος 2017	11.472.530,59 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 7.333.357,17 €)

Οικονομικό έτος 2018	11.864.368,13 € (εκ των οποίων μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο 7.268.130,54 €)
----------------------	---

4.8 Επιπτώσεις στο Πάντειο Πανεπιστήμιο από το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I.)

Σύμφωνα με το απόσπασμα από τα πρακτικά της συνεδρίασης του Συμβουλίου του Παντείου Πανεπιστημίου στη συνεδρίαση της 27^{ης} Ιουνίου 2013 με θέμα: «Έγκριση Απολογισμού-Ισολογισμού του Πανεπιστημίου οικονομικού έτους 2012», το Πανεπιστήμιο υπέστη μείωση των διαθεσίμων του από το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (P.S.I) συνολικά από 9/3/2012 έως 31/12/2012, συνολικού ποσού 10.616.836,76 €.

Στα πρακτικά της συνεδρίασης του Συμβουλίου αναφέρεται ότι στον λογαριασμό διαθεσίμων κεφαλαίων του Πανεπιστημίου στην Τράπεζα της Ελλάδας, το σύνολο των κεφαλαίων την 9/3/2012 ανέρχονταν στο ποσό των 16.719.111,91 €. Στις 12/3/2012 μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους, η ονομαστική αξία του ενεργητικού Κοινού Κεφαλαίου που αντιστοιχούσε στη μερίδα του Ιδρύματος στο Κοινό Κεφάλαιο ανέρχονταν στο ποσό των 9.560.766,26 € και η τρέχουσα αξία στο ποσό των 5.112.812,22 €. Σημειώνεται ότι το Πανεπιστήμιο δεν πραγματοποίησε καμία κίνηση στο λογαριασμό από 16/2/2012 έως 31/12/2012.

Αναφέρεται επίσης ότι τα διαθέσιμα του Πανεπιστημίου μειώθηκαν κατά 10.616.836,76 € από 16.719.111,91 € την 9/3/2012. Αυτό οφείλονταν στην ένταξή τους στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους.

Στην ίδια συνεδρίαση του Συμβουλίου του Παντείου Πανεπιστημίου εγκρίθηκε ομόφωνα να συμπληρωθεί ο Απολογισμός και Ισολογισμός οικονομικού έτους 2012, ο οποίος εμφανίζει ζημία λόγω PSI ποσού 10.616.836,76 €, **στην από 12/2/2013 αγωγή του Πανεπιστημίου κατά της Τράπεζας της Ελλάδας για το μη νόμιμο της ζημίας η οποία είχε κατατεθεί στις 15/3/2013 ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (αριθμ. κατάθεσης 25415/2013).**

4.9 Δαπάνες για Μισθώματα κτιρίων, Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο), Άρδευση & Ύδρευση, Τηλεφωνικά τέλη.

Επιλέχθηκε η ανάλυση των Δαπάνες για Μισθώματα κτιρίων, Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο), Άρδευση & Ύδρευση, Τηλεφωνικά τέλη καθώς αποτελούν διαρκείς ανάγκες για τη λειτουργία του Πανεπιστημίου

Από τον πίνακα που ακολουθεί εξάγονται τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Παρατηρείται αύξηση της δαπάνης για μισθώματα κτιρίων για την κάλυψη των αναγκών του Πανεπιστημίου από το 2009 ως το 2011. Από το 2011 έως και το 2018 παρατηρείται μείωση της δαπάνης κατά 63,2%.
- Παρατηρούνται αυξομειώσεις της δαπάνης για Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο) για την κάλυψη των αναγκών του Πανεπιστημίου από το 2009 ως το 2018 όπου η δαπάνη σε σχέση με το 2009 έχει αυξηθεί κατά 72.170,83 ή 21%. Σημειώνεται ότι από το 2015 το Πανεπιστήμιο δεν επιβαρύνεται με την δαπάνη για προμήθεια πετρελαίου θέρμανσης λόγω της εγκατάστασης και χρήσης φυσικού αερίου ως εκ τούτου δικαιολογείται η αύξηση της δαπάνης για Φωτισμό & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο).
- Για τις δαπάνες άρδευσης και ύδρευσης η μείωση της δαπάνης από το 2009 έως το 2018 ήταν 19,9%.
- Παρατηρείται επίσης μείωση των δαπανών για τηλεφωνικά τέλη. Η μείωση της δαπάνης από το 2009 έως το 2018 ήταν μεσοσταθμικά 35,1%

	Μισθώματα κτιρίων	Φωτισμός & κίνηση (με ηλεκτρισμό ή φωταέριο)	Άρδευση & Ύδρευση	Τηλεφωνικά τέλη
Οικονομικό έτος 2009	261.279,71 €	342.533,98 €	36.488,60 €	134.023,00€
Οικονομικό έτος 2010	656.480,14 €	357.485,15 €	54.530,00 €	128.485,47€
Οικονομικό έτος 2011	960.552,44 €	484.095,06 €	84.137,28 €	115.737,48€
Οικονομικό έτος 2012	864.641,82 €	476.013,77 €	43.085,53 €	109.261,87€
Οικονομικό έτος 2013	727.585,00 €	499.009,76 €	25.736,83 €	92.864,12 €
Οικονομικό έτος 2014	716.064,07 €	426.454,55 €	35.414,21 €	96.747,84 €
Οικονομικό έτος 2015	522.399,33 €	414.439,61 €	31.706,21 €	86.554,9 €3
Οικονομικό έτος 2016	467.072,44 €	418.091,00 €	24.427,00 €	83.820,00 €

Οικονομικό έτος 2017	342.138,41 €	438.230,28 €	49.246,98 €	94.330,00 €
Οικονομικό έτος 2018	353.149,04 €	414.704,81€	29.212,29 €	86.968,00 €

4.10 Ανάλυση των επιχορηγήσεων Τακτικού Προϋπολογισμού

Το Πάντειο Πανεπιστήμιο για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του είχε καταρτίσει τους προϋπολογισμούς εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού του κάνοντας χρήση των κρατικών επιχορηγήσεων, των τόκων από καταθέσεις σε τράπεζες (το Πανεπιστήμιο τηρεί λογαριασμούς στην Τράπεζα της Ελλάδας, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία), τις προσόδους από τόκους του Κοινού Κεφαλαίου ΝΠΔΔ και Ασφαλιστικών Φορέων(από το 2014 και μετά) καθώς και τα Μερίσματα μετοχών.

Η μείωση των επιχορηγήσεων, η μείωση των διαθέσιμων κεφαλαίων λόγω PSI, η μείωση στην αποτίμηση του μετοχικού χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου, είχαν σαν αποτέλεσμα την μείωση των εσόδων του Πανεπιστημίου.

Από την μελέτη των παραπάνω πινάκων είναι εμφανής η δραματική μείωση που υπέστησαν τα έσοδα του Παντείου Πανεπιστημίου την περίοδο από το 2010-2018 σε σχέση με την «Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» το 2009 και τις τετραετείς δεσμεύσεις του Υπουργείου για ύψος των χρηματοδοτήσεων.

Η δραματική μείωση των εξόδων, όπως εμφανίζεται στους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών, οφείλεται στην μείωση των εσόδων και στην απαγόρευση της χρήσης των ταμειακών υπολοίπων του Πανεπιστημίου λόγω των μνημονιακών μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων και στην ένταξη των διαθέσιμων κεφαλαίων του στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους.

Το Πανεπιστήμιο μετά από την ένταξη των διαθέσιμων κεφαλαίων του στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους, δεν μπορούσε να κάνει χρήση των ταμειακών του υπολοίπων για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών του. Η χρήση ταμειακών υπολοίπων εγκρίνονταν μόνο για την εξόφληση ανειλημμένων υποχρεώσεων προηγούμενων ετών και για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, μετά από έγκριση του Υπουργείου Παιδείας.

Οι μνημονιακές πολιτικές είχαν σαν αποτέλεσμα την υποχρηματοδότηση του Πανεπιστημίου από τον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτό οδήγησε στην κάλυψη μόνο των απολύτως απαραίτητων αναγκών για τη λειτουργία του.

Το Πανεπιστήμιο μετά από ιεράρχηση των αναγκών και περιστολή των δαπανών κάλυψε τις στοιχειώδεις ανάγκες για τη λειτουργία του.

4.11 Προϋπολογισμός Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Στο Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του Παντείου Πανεπιστημίου είναι εγγεγραμμένα τα έργα, Ανακαίνιση Φοιτητικής Εστίας Παντείου Πανεπιστημίου, Συντήρηση και Επισκευή κτιρίων Παντείου Πανεπιστημίου, Αποκατάσταση και διαμόρφωση κτιρίων Παντείου Πανεπιστημίου, Προμήθεια επιστημονικού και συμβατικού εξοπλισμού για το Πάντειο Πανεπιστήμιο, Μελέτη αποκατάστασης και διαμόρφωσης κτιρίων Παντείου Πανεπιστημίου, Μελέτη συντήρησης και επισκευής Παντείου Πανεπιστημίου, Μελέτη ανακαίνισης κτιρίου Διοίκησης, Μελέτη ανακατασκευής πέρυγας Στασινοπούλου, Μελέτη νέου πολυόροφου κτιρίου εκπαιδευτηρίου επί της οδού Ιωσήφ των Ρωγών και Μελέτη αλλαγής χρήσης κτιρίου πρώην φοιτητικής εστίας.

Όπως διαπιστώνεται από τον πίνακα που ακολουθεί το Πανεπιστήμιο από το 2013, ενώ εφαρμόζονταν ήδη τα μεσοπρόθεσμα μνημονιακά προγράμματα έχει αυξήσει σημαντικά τις δαπάνες έναντι των εγκεκριμένων προϋπολογισμών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του.

	Εγκεκριμένος Προϋπολογισμός Εξόδων Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων	Πραγματοποιηθείσες Δαπάνες
Οικονομικό έτος 2009	1.960.083,98 €	17.795,95 €
Οικονομικό έτος 2010	5.782.365,83 €	22.485,27 €
Οικονομικό έτος 2011	170.720,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2012	465.048,00 €	0,00 €
Οικονομικό έτος 2013	1.154.560,64 €	286.170,37 €
Οικονομικό έτος 2014	846.310,21 €	488.628,12 €
Οικονομικό έτος 2015	516.476,37 €	47.677,73 €
Οικονομικό έτος 2016	513.625,40 €	256.276,77 €
Οικονομικό έτος 2017	297.749,35 €	211.174,53 €
Οικονομικό έτος 2018	762.186,52 €	92.706,73 €

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα για την κάλυψη των αναγκών λειτουργίας τους επιχορηγούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Το 2009, ένα μόλις έτος πριν την ένταξη της χώρας στις μνημονιακές πολιτικές, το Υπουργείο Παιδείας είχε δεσμευτεί να εκπληρώσει οικονομικές υποχρεώσεις έναντι του Παντείου Πανεπιστημίου που αφορούσαν σε τετραετή προγραμματισμό από το 2009 έως και το 2012.

Το 2009, το Πάντειο Πανεπιστήμιο σύμφωνα με την ανάλυση των οικονομικών του καταστάσεων, εμφανίζεται εύρωστο οικονομικά καθώς έχει συνυπογράψει μέσω του Πρυτάνεως με το Υπουργείο Παιδείας ένα τετραετή οικονομικό προγραμματισμό για την κάλυψη των λειτουργικών του αναγκών και προγραμματισμό για έργα και μελέτες μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και όπως προκύπτει από την ανάλυση των οικονομικών καταστάσεων που προηγήθηκε είχε διαθέσιμα κεφάλαια.

Η υπογραφή του τετραετούς αναπτυξιακού προγραμματισμού από το Υπουργείο Παιδείας το 2009 και η ανάληψη υποχρεώσεων και δεσμεύσεων έναντι του Παντείου Πανεπιστημίου για τα οικονομικά έτη από το 2010 έως το 2012, αποδεικνύει ότι δεν ήταν σε θέση να προβλέψει την μνημονιακή περίοδο που ακολούθησε από το 2010 έως το 2018. Το Υπουργείο Παιδείας προέβη σε δραστική μείωση των επιχορηγήσεων, εφαρμόζοντας τις μνημονιακές πολιτικές. Το Πάντειο Πανεπιστήμιο αναγκάστηκε να υποστεί βίαιη προσαρμογή σε νέες δραματικά μειωμένες επιχορηγήσεις προκειμένου να εξασφαλίσει την ομαλή λειτουργία του.

Η Ελλάδα από το 2010-2018 διήνυσε μια περίοδο βαθιάς, παρατεταμένης ύφεσης με χαρακτηριστικά την κατάρρευση της οικονομίας και την κοινωνική αποδιοργάνωση. Η μνημονιακή περίοδος και η επιβολή μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων είχε στόχο την περιστολή των δημόσιων δαπανών.

Η είσοδος στα μνημόνια επηρέασε και την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Όπως προκύπτει από την ανάλυση που προηγήθηκε στα στοιχεία των απολογισμών-ισολογισμών του Παντείου Πανεπιστημίου, των οικονομικών ετών από το 2010-2018, δηλαδή κατά την μνημονιακή περίοδο, υπέστησαν δραστική μείωση οι κρατικές επιχορηγήσεις για την κάλυψη δαπανών λειτουργίας, μειώθηκαν τα διαθέσιμα κεφάλαια λόγω της ένταξής τους στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και μετατράπηκαν σε μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο, μειώθηκαν οι πρόσοδοι από τόκους στα διαθέσιμα κεφάλαια, μειώθηκε τέλος η αποτίμηση του μετοχικού χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου.

Η μείωση των εσόδων είχε σαν αποτέλεσμα αντίστοιχα και την περιστολή των δαπανών, ως εκ τούτου και των αναγκών που επιτρέπονταν να καλύψει λαμβάνοντας υπόψη το όριο των εγκεκριμένων, από το Υπουργείο Παιδείας, προϋπολογισμών εξόδων του.

Οι μνημονιακές πολιτικές είχαν σαν αποτέλεσμα την υποχρηματοδότηση του Πανεπιστημίου από τον κρατικό προϋπολογισμό. Αυτό οδήγησε στην κάλυψη μόνο των απολύτως απαραίτητων αναγκών για τη λειτουργία του. Από την ανάλυση των

οικονομικών μεγεθών στους απολογισμούς και ισολογισμούς προκύπτει ότι καλύφθηκαν οι υποχρεώσεις σε αμοιβές έκτακτου διδακτικού προσωπικού, σε διάφορες αμοιβές νομικών, τεχνικών, για εκτέλεση μηχανογραφικών εργασιών, σε μισθώματα κτιρίων, σε ταχυδρομικών τελών, σε τηλεφωνικά τέλη, σε έξοδα άρδευσης και ύδρευσης σε φωτισμού, σε φυσικό αέριο, σε εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων. Καλύφθηκαν επίσης δαπάνες για επισκευή και συντήρηση κτιρίων, μονίμων εγκαταστάσεων, για προμήθεια βιβλίων και περιοδικών, γραφικής ύλης, ειδών καθαριότητας, μεταφοράς φοιτητών. Η κάλυψη των δαπανών έγινε εντός του επιτρεπόμενου ορίου όπως είχε εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας.

Οι δαπάνες για τη σίτιση των φοιτητών του Πανεπιστημίου καλύφθηκαν στο σύνολό τους καθώς δεν παρατηρείται στους εγκεκριμένους προϋπολογισμούς εξόδων η ίδια δραματική μείωση όπως για την κάλυψη λειτουργικών δαπανών.

Παρά τη δραματική μείωση των επιχορηγήσεων και παρά τη δυνατότητα για τον ορισμό διδασκτρων για την κάλυψη των αναγκών λειτουργίας των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών που θεσμοθετήθηκε στο Νόμο 4009/11, το Πάντειο Πανεπιστήμιο δεν προχώρησε σε επιβολή διδασκτρων για την κάλυψη των αναγκών λειτουργίας των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών εφαρμόζοντας το άρθρο 16 του Συντάγματος της Ελλάδας, στο οποίο προβλέπεται ότι ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρέχει δημόσια δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης . Η θεσμοθέτηση της δυνατότητα επιβολής είχε έρθει, μεταξύ άλλων, για να καλύψει μέρος της περικοπής των χρηματοδοτήσεων μετακυλώντας το κόστος στους μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Αντίστοιχα η πρόβλεψη εσόδων από εισφορές για έμμεσες λειτουργικές δαπάνες του Πανεπιστημίου από τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας το 2012 και το 2013, είχε έρθει για να καλύψει μέρος της περικοπής των κρατικών χρηματοδοτήσεων μετακυλώντας το κόστος στα ευρωπαϊκά προγράμματα, στα συγχρηματοδοτούμενα και στα εθνικά των οποίων φορέας διαχείρισης είναι ο Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας. Από την ερευνητική διαδικασία διαπιστώθηκε ότι το Πανεπιστήμιο δεν είχε έσοδα από τέτοιου είδους εισφορές.

Από την ανάλυση των απολογισμών-ισολογισμών του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων τα οικονομικά έτη από το 2010 έως το 2018, διαπιστώθηκε μείωση των εγκεκριμένων προϋπολογισμών εσόδων και εξόδων. Διαπιστώθηκε επίσης ότι το Πάντειο Πανεπιστήμιο αύξησε την απορρόφηση των εγκεκριμένων κονδυλίων σε βάρος των προϋπολογισμών Δημοσίων Επενδύσεων για συντηρήσεις και επισκευές κτιρίων του Πανεπιστημίου καθώς και για προμήθεια εξοπλισμού.

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα την περίοδο από το 2010 έως το 2018 κλήθηκε να ασκήσει τις πολιτικές της σε όλους τους τομείς μέσα σε ένα ασφυκτικό πλαίσιο επιτροπείας όπως αυτό καθορίζονταν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Τρόικα σε συνθήκες βίαιες δημοσιονομικής προσαρμογής.

Ο τομέας της άσκησης πολιτικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση δεν έμεινε αλώβητος από αυτές τις συνθήκες.

Κατά την εκπόνηση τη παρούσας διπλωματικής εργασίας επιχειρήθηκε να διερευνηθεί η επίδραση της άσκησης της εκπαιδευτικής πολιτικής σε συνθήκες επιτροπείας στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Κατά την ερευνητική διαδικασία και μετά από την ανάλυση των εγκεκριμένων απολογισμών-ισολογισμών του Παντείου Πανεπιστημίου των οικονομικών ετών από το 2009 έως το 2018 διαπιστώθηκε ότι η οικονομική κρίση είχε αρνητικές επιπτώσεις στην άσκηση της οικονομικής πολιτικής για τη λειτουργία του Πανεπιστημίου, τόσο στον Τακτικό Προϋπολογισμό για την κάλυψη των λειτουργικών του αναγκών όσο και στον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων.

Συγκεκριμένα κατά τη διάρκεια της μνημονιακής περιόδου υπέστησαν δραστική μείωση οι κρατικές επιχορηγήσεις για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών του Παντείου Πανεπιστημίου, μειώθηκαν τα διαθέσιμα κεφάλαια λόγω της ένταξής τους στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάταξης του ελληνικού χρέους και μετατράπηκαν σε μερίδια στο Κοινό Κεφάλαιο, μειώθηκαν οι πρόσοδοι από τόκους στα διαθέσιμα κεφάλαια, μειώθηκε τέλος η αποτίμηση του μετοχικού χαρτοφυλακίου του Πανεπιστημίου.

Η μείωση των εσόδων σε συνδυασμό με την αφαίρεση της δυνατότητας από το Πανεπιστήμιο να κάνει χρήση των ταμειακών του υπολοίπων, είχε σαν αποτέλεσμα την κατάρτιση δραστικά μειωμένων προϋπολογισμών εξόδων σε σχέση με την περίοδο πριν την έναρξη της περιόδου της επιτροπείας το 2010 και της ένταξης των διαθέσιμων κεφαλαίων του στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάταξης του ελληνικού χρέους το 2012.

Η δραστική μείωση των εξόδων δημιούργησε ένα ασφυκτικό πλαίσιο στη λειτουργία του Πανεπιστημίου μέσα στο οποίο κλήθηκε να εξασφαλίσει την εύρυθμη λειτουργία του.

Κατά την ερευνητική διαδικασία διαπιστώθηκε ότι το Πάντειο Πανεπιστήμιο κατά την μνημονιακή περίοδο από το 2010 και ιδιαίτερα από το 2012, όταν εντάχθηκαν τα διαθέσιμα κεφάλαιά του στο Κοινό Κεφάλαιο και στο πρόγραμμα αναδιάταξης του ελληνικού χρέους, έως και το 2018 κάλυψε μέσω του Τακτικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων τις απολύτως απαραίτητες ανάγκες για τη λειτουργία του.

Η εκπαίδευση στην Ελλάδα, στην Ευρώπη αλλά και σε διεθνές επίπεδο είναι μια ακριβοπληρωμένη επένδυση η οποία εντείνει τις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες με άμεση επίδραση στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες. Οι μη έχοντες δεν μπορούν να ανταγωνιστούν επί ίσοις όροις όσους έχουν την δυνατότητα για επιπλέον υποστήριξη της διαδικασίας της μάθησης

Η είσοδος της Ελλάδας στις μνημονιακές πολιτικές και στις υποχρεώσεις που ήταν αποτέλεσμα των δανειακών συμβάσεων, διαμόρφωσε ένα εξαιρετικά δυσμενές περιβάλλον για την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε αυτό το περιβάλλον η μη επιβολή διδάκτρων για την παρακολούθηση των Μεταπτυχιακών Προγραμμάτων Σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο συνεισέφερε στην προσβασιμότητα σε αυτά και των ασθενέστερων οικονομικά και στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.

Ολοκληρώνοντας την εργασία κρίνεται επιβεβλημένο να τονιστεί η συνεισφορά των προσπαθειών του προσωπικού των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, στις οποίες οφείλεται κυρίως η εξακολούθηση της ικανοποιητικής λειτουργίας των Ιδρυμάτων, παρά τη διαπίστωση της υποχρηματοδότησης τους. Η συνεισφορά των προσπαθειών του προσωπικού διαπιστώνεται στα θετικά, σημεία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ελλάδας, το 2016, στη Στρατηγική για την Ανώτατη Εκπαίδευση 2016-2020.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Νόμοι

- Νόμος 1268/1982 «Για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»
- Νόμος 2083/1992 «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης»
- «Προγραμματική Συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Παντείου Πανεπιστημίου» (ΦΕΚ Αρ. Φύλλου 1845/τΒ'3 Σεπτεμβρίου 2009)
- Νόμος 4009/2011 «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων»
- Νόμος 4076/12 «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις».
- Νόμος 4485/2017 «Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις»

Βιβλία

- Dessler G., (2015) *Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού: βασικές έννοιες και σύγχρονες τάσεις*, μτφ. Γιώργος Χρηστίδης, εισαγωγή και επιμέλεια Θεόδωρος Κουτρούκης, ελληνικές μελέτες περίπτωσης Γεώργιος Θερίου, Αθήνα Εκδόσεις Κριτική
- Δημουλάς Κ., Κουζής Γ. (2018), *Κρίση και Κοινωνική Πολιτική Αδιέξοδα και Λύσεις*, Αθήνα Εκδόσεις ΤΟΠΟΣ
- Μαραβέγιας Ν., Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) (2006), *ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ*, Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος
- Οικονόμου Χ., Φερόνας Α. (επιμ.) (2006), *ΟΙ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις Σύγχρονες Κοινωνίες*, Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος
- Σακελλαρόπουλος Θ. (επιμ.) (2011), *Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ*, Αθήνα, Εκδόσεις Διόνικος

Ηλεκτρονικές πηγές

- Europa Education, Ημερομηνία ανάκτησης 27 Μαρτίου 2020, από <https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area>
- European Union, EU Law, Ημερομηνία ανάκτησης 27 Μαρτίου 2020, από <https://europa.eu/european-union/index>
- Hellenic parliament, Ημερομηνία ανάκτησης 27 Μαρτίου 2020, από <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/7970823.pdf>
- Τσικαλάκη Ι.- Κλάδη Κοκκίνου Μ., 2016, Οικονομική κρίση και κοινωνικές ανισότητες στην εκπαίδευση: Οι εκπαιδευτικές επιλογές των υποψηφίων για

την τριτοβάθμια εκπαίδευση, *Academia a publication of the Higher Education Policy Network*, No7

- Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων (2016) Η Στρατηγική της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, 2016-2020
- Χρυσομαλλίδης, Χ. (2017). Θεσμοί και μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα: η περίπτωση του χώρου ανώτατης εκπαίδευσης και έρευνας. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 40, 45-69.